

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1940.

Första kammaren.

Nr 24.

Onsdagen den 24 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Velander* till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet framställt två frågor, så lydande: *Ang. straffbestämmelser för brott under mörkläggning.*

»1. Anser herr statsrådet, att gällande lagstiftning inrymmer, med hänsyn till nu rådande läge, väl avvägda straffbestämmelser för brott, förövade under eller i samband med påbjuden mörkläggning?

eller, därest så icke anses vara fallet,

2. avser herr statsrådet att förelägga årets lagtima riksdag förslag till dylika, gällande lagstiftning kompletterande bestämmelser?»

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet **Westman**, som enligt å föredragningslistan gjord anteckning komme att vid detta sammanträde besvara herr *Velanders* berörda frågor, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Herr *Velander* har till mig riktat den frågan, huruvida jag anser att gällande lagstiftning inrymmer, med hänsyn till nu rådande läge, väl avvägda straffbestämmelser för brott, förövade under eller i samband med påbjuden mörkläggning. Vidare har herr *Velander* frågat, huruvida jag, därest så icke anses vara fallet, avser att förelägga årets lagtima riksdag förslag till dylika, gällande lagstiftning kompletterande bestämmelser.

Mitt svar på frågorna är följande.

Svensk strafflag erbjuder, genom sina i allmänhet vidsträckta straffskalor, stor möjlighet att anpassa straffet för ett visst brott efter omständigheterna vid brottets begående. Beträffande många brott, särskilt de som äro av intresse i detta sammanhang, såsom skadegörelse och våldsbrott, stadgar lagen avsevärd straffskärpning för det fall att brottet begåtts under försvårande omständigheter. Att ett brott av sådant slag, som förövas under mörkläggning eller i samband därmed, är att anse såsom begånget under synnerligen försvårande omständigheter, därom råder ingen tvekan. Man torde kunna utgå från, att domstolarna i sådana fall komma att fullt ut begagna den möjlighet att utmäta stränga straff som gällande lag erbjuder. Skulle det emellertid visa sig att lagen på någon punkt icke är tillfredsställande i detta hänseende, kommer jag givetvis att vidtaga de åtgärder som äro behöfliga. Inom justitiedepartementet har denna fråga redan på ett tidigt stadium uppmärksamats och har även övervägts av straffrättskommittén under dess arbete med förmögenhetsbrotten.

Herr **Velander**: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet för hans vänlighet att besvara mina frågor. Dessa ha närmast föranletts av vissa meddelanden på senare tid rörande vad som inträffat under mörkläggning i två av våra största städer, Göteborg och Malmö. Där har det förekommit, att en del element, kanske mest yngre så-

Ang. straffbestämmelser för brott under mörkläggning. (Forts.)
 dana, uppträtt på ligistmaner, gjort gatorna osäkra och föranlett uppträden av skilda slag. Sandsäckar, som varit upplagda till skydd för lågt liggande fönster, ha vräcks ut på gatorna och ibland skurits sönder, så att sanden runnit ut. Dessa tilldragelser vittna ju om en mentalitet, som måste betecknas såsom oroande, särskilt i denna tid. Sker ingen skada, blir det, om åtal följer, fråga om förargelseväckande beteende i en eller annan form, och då såsom regel ett mycket lågt bötesstraff. Sker däremot skada, får man utgå ifrån att 19 kap. 20 § strafflagen blir tillämplig, och då stannar det i regel vid ett visst antal dagsböter, inte alltför många. Eftersom vederbörandes förmögenhetsställning får förutsättas vara svag, torde dock dagsbotsbeloppet oftast stanna vid en krona. Det är inte att undra på, om någon i närvarande läge känner sig en smula orolig inför en straffreaktion av denna beskaffenhet.

Mina frågor ha emellertid en vidare syftning, vilket också herr statsrådet, av hans svar att döma, varit fullt på det klara med. De ta nämligen sikte på spörsmålet, huruvida icke vid brott i allmänhet, således även brott mot person och egendom, en straffskärpning vore påkallad, därest desamma förövats under eller i samband med mörkläggning. Utanför vårt lands gränser behandlas, såsom känt, brott begångna under här antydda omständigheter synnerligen hårt. Det är visserligen i överensstämmelse även med min uppfattning att landets domstolar, om de ställas inför konkreta fall av här avsedd art, komma att anse försvärande omständigheter föreligga, samt utmäta de straff som betingas härav, i den mån straffskalorna så medge. Det har dock förefallit mig, som om ur allmän preventiv synpunkt bestämmelser om en straffskärpning kunnat väl försvaras. Många äro på grund av krigstjänstgöring upptagna långt borta från sina hemorter. Vissa samhällen komma måhända att evakueras. Vi ha också att räkna med ytterlighetsriktningar även i fortsättningen, som kanske just nu finna varandra på ett alldeles särskilt sätt. Och det finns slutligen särskilt i våra större städer en hel del främmande element, vilkas syften äro något obestämbara. Man kan inte vara alldeles säker på vad som i en viss given situation kan inträffa. Jag är emellertid tacksam för att herr statsrådet enligt sitt uttalande följer utvecklingen med uppmärksamhet, och jag utgår alltså ifrån att, därest denna utveckling skulle ge vid handen, att särskilda åtgärder äro påkallade, herr statsrådet icke kommer att underlåta att i tid vidtaga de åtgärder i lagstiftningsväg, som prövas erforderliga.

Med stöd av § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Ekströmer* till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet riktat följande frågor: »Har regeringen träffat anstalter för registrering av de flyktingar, som enligt uppgifter i tidningarna nu i betydande skaror inkomma till vårt land från det i väster pågående kriget och som nu här i landet interneras? Och har regeringen för avsikt att med ledning av denna registrering skyndsamt insätta dem av dessa flyktingar, som av olika anledningar härför äro skickade, i produktivt arbete å de områden, särskilt i jordbruket, där nu genom de skedda inkallelserna påtaglig brist på arbetskraft råder?»

Ordet lämnades till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet **Sköld**, som enligt vad föredragningslistan utvisade komme att vid detta sammanträde besvara nämnda frågor och nu yttrade: Herr talman! Till svar å herr *Ekströmers* fråga angående registrering av till landet inkommande flyktingar från Norge får jag meddela, att ett noggrant registreringssystem redan från början tillämpats beträffande de internerade utländska militärerna. Frå-

Ang. registrering av norska flyktingar m. m. (Forts.)

gan i vad mån de internerades arbetskraft skall kunna utnyttjas i produktivt syfte, enkannerligen i skogs- och jordbruksarbete, är föremål för vissa undersökningar, därvid övervakningssynpunkten helt naturligt måste beaktas. Emellertid kan ett utnyttjande av de internerade i produktivt arbete av folkrättsliga skäl icke ske annat än med deras eget samtycke.

Herr Ekströmer: Jag skall be att få tacka herr statsrådet för hans skyndsamma svar, och än mera för den skyndsamma behandling som synes ha ägnats denna fråga. Det finns ju ej mycket att tillägga i saken, ty den är väl av sådan natur, att man inte bör tala så mycket om den, men det skulle vara mycket önskvärt om verkligen något kunde göras, och om de folkrättsliga reglerna för övervakning ej behöva lägga hinder i vägen för att dessa, annars till ingen nytta gående, arbetskrafter kunde insättas på de områden där en verklig brist på arbetskraft nu förefinnes.

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Wistrand* till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet framställt en så lydande fråga: »Har regeringen under övervägande att till riksdagen inkomma med förslag till lagstiftningsåtgärder, som möjliggöra för Kungl. Maj:t att, utöver vad redan skett, under nuvarande utomordentliga förhållanden meddela tillfällig suspension av bestämmelserna i gällande lagar om arbetstidens begränsning och vad därmed äger samband?»

Ang. tillfällig suspension av arbetstidslagarna.

Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet **Möller**, som enligt vad å föredragningslistan angivits komme att vid detta sammanträde besvara herr *Wistrands* berörda fråga, erhöi ordet och anförde: Herr talman! Herr *Wistrand* har till mig framställt den frågan, om regeringen har under övervägande att till riksdagen inkomma med förslag till lagstiftningsåtgärder, som möjliggöra för Kungl. Maj:t att, utöver vad redan skett, under nuvarande utomordentliga förhållanden meddela tillfällig suspension av bestämmelserna i gällande lagar om arbetstidens begränsning och vad därmed äger samband.

Till svar på frågan vill jag meddela:

1) Kungl. Maj:t har den 17 i denna månad beslutat inhämta lagrådets utlåtande över förslag till lag om meddelande av förordnande att lantarbetstidslagen icke skall äga tillämpning. Förut samma dag har Kungl. Maj:t som bekant med stöd av en bestämmelse, som finnes i gällande lag, förordnat, att lagen tills vidare under en tid av tre månader icke skall äga tillämpning i södra och mellersta Sverige. De stadganden, som upptagits i det till lagrådet remitterade förslaget, innefatta möjlighet för Kungl. Maj:t att suspendera lantarbetstidslagen i den omfattning, som prövas nödig — om det erfordras för hela riket.

2) Regeringen överväger lagbestämmelser rörande rätt för Kungl. Maj:t att anpassa annan arbetstidslagstiftning efter situationens krav. Det är min avsikt att i svaret på herr *Ohlins* interpellation, som skall avgivas inom kort, närmare behandla de problem, som härvid uppstå.

Herr Wistrand: Herr talman! Jag skall be att få tacka för svaret. Det torde vara en absolut nödvändighet att Kungl. Maj:t får makt att under nuvarande mycket svåra förhållanden tillfälligtvis sätta arbetstidslagens bestämmelser ur kraft. Gällande lagbestämmelser medge inte att detta sker i tillräcklig omfattning, och jag är därför tacksam över att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på denna fråga.

Ang. bestämmelserna om maximilast för lastbilar.

Med stöd av § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Mannerskantz* till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet riktat följande fråga: »Kan man räkna med att statsrådet kommer att under nuvarande avspärrning vidtaga åtgärder mot onödig bensinförbrukning på grund av nu gällande bestämmelser om maximilast för lastbilar?»

Ordet lämnades till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet **Andersson**, som enligt å föredragningslistan gjord anteckning komme att vid detta sammanträde besvara nämnda fråga och nu yttrade: Herr talmän! Herr *Mannerskantz* har till mig framställt följande fråga:

Kan man räkna med att statsrådet kommer att under nuvarande avspärrning vidtaga åtgärder mot onödig bensinförbrukning på grund av nu gällande bestämmelser om maximilast för lastbilar?

Såsom svar härfå får jag anföra, att, då riksdagen så sent som under sistlidne oktober månad och under förhållanden, som i stort sett voro likartade de nuvarande, ansett sig ej kunna tillstyrka ett temporärt upphävande av gällande bestämmelse om straff för den, som med lastautomobil befordrar last, vars vikt överskrider den för automobilen fastställda maximilasten, finner jag mig icke för närvarande böra förorda en dylik åtgärd.

Herr *Mannerskantz*: Detta svar finner jag så tillvida otillfredsställande, som man knappast kan veta hur riksdagen egentligen ställde sig till denna fråga, med hänsyn till att så många voro frånvarande vid dess behandling. Av första kammarens 150 ledamöter voro — förutom talmannen — 67 närvarande, av vilka 40 röstade för utskottsförslaget om bibehållandet av de nuvarande bestämmelserna och 27 för reservationen om deras borttagande. I andra kammaren förekom ingen votering på denna punkt, men man kan bilda sig en föreställning om läget av det faktum att i en votering strax förut deltog 133 av kammarens 230 ledamöter. Andra kammaren biföll Kungl. Maj:ts förslag om straffbestämmelsernas borttagande. Med hänsyn härtill menar jag att regeringen skulle kunna utan skrupler utnyttja den formella rätt, som den under alla omständigheter har, och suspendera dessa bestämmelser.

Som ett ytterligare motiv kommer att läget nu är ett annat än då beslutet fattades: då var avspärrningen ett hot, nu är den ett absolut faktum, och däri ligger en avgörande skillnad. Jag skall som exempel nämna ett mycket vanligt fall. Jag vet ett bestämt fall där den jordbrukare som bor längst borta från mejeriet regelmässigt samlar upp övriga jordbrukares mjölkflaskor och kör dem till mejeriet med bil c:a 18 km. Härömdagen hade en jordbrukare som jag känner fått den mjölkkvantitet han skulle transportera ökad till 3,600 liter. Hans bil var maximerad till 3,000. Han hade då att välja mellan att köra som vanligt och ta risken att få böta eller att köra två gånger. Han körde två gånger. I ett sådant fall går det åt i det närmaste dubbelt så mycket bensin. Det skär en i hjärtat att bevittna sådant. Då dessutom regeringen förra gången var enig på ett undantag när, och den som hade en särmering inte längre tillhör regeringen, ligger ju däri också ett skäl att ta upp frågan på nytt. Jag skulle därför vilja hemställa till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet att ännu en gång ta denna fråga under övervägande tillsammans med sina kolleger i regeringen.

Herr statsrådet *Andersson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 214, angående långtjänstpremie åt vissa till beredskapstjänst inkallade värnpliktiga vid marinen; och

nr 218, angående anslag å tilläggsstat II till åtgärder för förhindrande av skogsbrand.

Upplästes följande till herr talmannen inkomna skrivelse:

Till herr talmannen i riksdagens första kammare.

För den åtgärd, som på riksdagen må ankomma, får jag härmed värdsamt anmäla, att advokaten *Eliel Löfgren*, vilken den 17 mars 1937 av riksdagen förordnats att vara en av kommitterade till tryckfrihetens vård, den 8 april 1940 avlidit.

Stockholm i justitieombudsmansexpeditionen den 23 april 1940.

Nils Ljunggren.

Gösta Stenlund.

Herr talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge föreslå, det första kammaren ville besluta att vid sammanträde lördagen den fjärde instundande maj företaga val av valmän och suppleanter för utseende av en kommitterad för tryckfrihetens vård.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första lagutskottets utlåtande nr 28.

Vid föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om riksdagens samtycke till utfärdande av förordnande jämlikt 1 § lagen den 30 december 1939 (nr 934) om tjänsteplikt, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner angående stads rätt att utträda ur landsting, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets memorial nr 100, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag och bidrag till vägunderhållet på landet.

*Samman-
jämningsför-
slag rörande
anslag till
vägunderhål-
let på landet.*

I sitt utlåtande nr 6 hade utskottet under punkten 9 hemställt,

I. att riksdagen, i anledning av motionerna I: 37 och 61 samt II: 18, 70 och 77, måtte

a) med avslag å Kungl. Maj:ts förslag till förordning angående statsbidrag till vägunderhåll och vinterväghållning på landet under år 1940, besluta att nämnda statsbidrag skulle, efter i huvudsak oförändrade grunder i övrigt, för detta år utgå med sjuttiofem procent, dock att till kostnader för underhåll av ödebygdsväg och vinterväghållning å sådan väg särskilt tilläggsbidrag med tjugo procent finge lämnas;

b) till bidrag till vägunderhållet på landet m. m. för budgetåret 1940/41 anvisa ett förslagsanslag av 51,000,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

II. att motionen II: 41 ej måtte av riksdagen bifallas.

I en till nämnda punkt av utlåtandet fogad reservation av herr *Gustafsson* i Benestad m. fl. hade hemställts,

I. att riksdagen, i anledning av motionerna I: 37 och 61 samt II: 18, 70 och 77, måtte

a) med avslag å Kungl. Maj:ts förslag till förordning angående statsbidrag till vägunderhåll och vinterväghållning på landet under år 1940, besluta att nämnda statsbidrag skulle, efter i huvudsak oförändrade grunder i övrigt, för detta år utgå med åttio procent, dock att till kostnader för underhåll av öde-

Sammanjämningsförslag rörande anslag till vägunderhållet på landet.
(Forts.)

bygdeväg och vinterväghållning å sådan väg särskilt tilläggsbidrag med femton procent finge lämnas;

b) till bidrag till vägunderhållet på landet m. m. för budgetåret 1940/41 anvisa ett förslagsanslag av 54,600,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

II. att motionen II:41 ej måtte av riksdagen bifallas.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade första kammaren bifallit utskottets hemställan under punkt 9, varemot andra kammaren bifallit berörda reservation.

Utskottet hade i det nu föreliggande memorialet anfört:

»Under framhållande av att kamrarna genom samstämmade beslut vid behandlingen av automobilskattemedlens specialbudget [statsutskottets utlåtande nr 6, punkt 8:o] godkänt i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 4 januari 1940 förordade ändringar i utformningen av nämnda specialbudget att tillämpas under budgetåret 1940/41 samt i samband därmed beslutat uttala, att man utgått från att de för vägändamål m. m. för samma budgetår tillgängliga medlen borde beräknas till 110,000,000 kronor, anser sig utskottet, med hänsyn till att den för automobilskattebudgeten av kamrarna sålunda angivna ramen ej skall rubbas, böra hemställa, att andra kammaren, med frånträdande av sitt beslut rörande anslag och bidrag till vägunderhållet på landet m. m., må biträda första kammarens i detta ärende fattade beslut.»

Reservation hade avgivits av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Nilsson* i Landeryd, *Andersson* i Fältenborg, *Heiding*, *De Geer*, *Svensson* i Grönvik och *Hansson* i Rubbestad, som ansett, att, då någon sammanjämkning av de skiljaktiga beslut, som av kamrarna fattats, icke lämpligen låte sig göra, utskottet bort framlägga förslag till proposition avseende gemensam votering i nu föreliggande fråga av den lydelse, en vid reservationen fogad bilaga utvisade.

Herr Heiding: Herr talman! Med anledning av de olika beslut som kamrarna ha fattat i fråga om anslag till vägunderhållet på landet har statsutskottets majoritet föreslagit en sammanjämkning, som går ut på att andra kammaren skulle biträda första kammarens beslut. Första kammaren beslöt, som alla känna till, att anslaget skulle utgå med 75 %, medan andra kammarens beslut innebar 80 %. Under sådana omständigheter är det svårt att förstå hur man kan kalla detta statsutskottets förslag en sammanjämkning. Inom vederbörande utskottsavdelning diskuterades flera olika alternativ. Man talade om 75, 77.5 och 80 %, och med hänsyn till att så många förslag förelågo, ifrågasatte man också gemensam votering. Enligt första kammarens procentsats skulle beloppet utgå med 51 miljoner kronor och enligt andra kammarens med 54.6 miljoner. Det är således en skillnad på 3.6 miljoner. Denna punkt avgjordes i första kammaren utan votering, och kammarens ledamöter ha därför inte varit i tillfälle att ge sin mening till känna. Genom en gemensam votering skulle de få detta tillfälle.

Till utskottets memorial är fogad en reservation, där sju reservanter, av vilka fem från första kammaren, ha uttalat sig för gemensam votering. För min del anser jag att det kan betraktas som en beredskapsåtgärd att vägarna hållas i gott skick. En alltför stor sparsamhet kommer säkerligen att straffa sig, och om vägunderhållet nu eftersättes, blir det betydligt dyrare längre fram. De 3.6 miljoner, som utgöra skillnaden mellan kamrarnas beslut, torde vara mycket väl använda pengar. När denna fråga förra gången behandlades, var det vissa stadsrepresentanter som ansågo att städerna voro missgynnade, men nu ha ju

Sammanjämningsförslag rörande anslag till vägunderhållet på landet.

(Forts.)

städerna fått sina bidrag, och då finns det ingen anledning till motstånd från det hållet mot det högre beloppet.

Vissa vägdistrikt stå nu inför betydande skattehöjningar, och jag såg just i dag i en tidning att det fanns vägdistrikt som skulle få skatten tredubblad. Detta blir ju alldeles för betungande.

Som frågan nu ligger till, är det omöjligt att yrka avslag på utskottets memorial, och den enda utvägen är att yrka återremiss. Jag ber därför, herr talman, att med dessa ord få yrka att förevarande memorial måtte återremitteras till statsutskottet.

Herr Olsson, Oscar: Jag skall inte som den föregående ärade talaren försöka ingå på någon sakdiskussion, ty det har man, såvitt jag förstår, inte rätt till i en fråga som denna. Saken har ju förevarit i båda kamrarna, och båda kamrarna ha fattat sina beslut på grundval av den en gång förda diskussionen. Nu gäller det en sammanjämkning mellan kamrarnas skiljaktiga beslut, och det är en sådan som skall diskuteras. Det förefaller mig mycket egendomligt, att när statsutskottet rekommenderar andra kammaren att biträda första kammarens beslut, första kammaren skulle reflektera på att frånträda detsamma. Den föregående talaren ansåg att detta icke var någon verklig sammanjämkning. Det är dock en form som ofta användes, då det icke finns möjlighet att sammanjämka i sak. Den föregående talaren sade också att första kammaren egentligen inte fattat något beslut, eftersom den inte hade voterat. Detta är en ny doktrin beträffande riksdagens beslut. Om inte votering kommer till stånd i en kammare, skulle alltså dess beslut inte vara gällande, för den händelse det efteråt skulle bli fråga om sammanjämkning. Jag tror, herr talman, att första kammaren har fattat ett fullt lagligt beslut, ja, det är jag övertygad om, med den talman vi ha i kammaren. Det kan således inte göras gällande att första kammaren icke har fattat något beslut, och det beslut som första kammaren fattat antar jag den är beredd att stå för.

Det i vederbörande avdelning framförda uppslaget, som den ärade talaren nämnde, nämligen att gå en medelväg mellan 75 och 80 %, var enligt utskottets mening icke en framkomlig väg, eftersom båda kamrarna hade fattat samstämmiga beslut beträffande åtminstone tre punkter i utlåtandet. Skulle man ha frångått den av första kammaren beslutade procentsatsen, hade detta inneburit ett upprivande av det samfällda beslutet i ifrågavarande tre punkter, vilket beslut är i konsekvens med första kammarens hållning. Andra kammaren har emellertid fattat två beslut som inte gå ihop, och nu begärs det att första kammaren, vars beslut i de olika punkterna logiskt hänga samman, skall göra sig skyldig till ett upprivande av de samstämmiga besluten i båda kamrarna, något som statsutskottet anser icke går an. Skulle första kammaren gå med på en återremiss, betyder det att första kammaren rekommenderar statsutskottet en väg som, såvitt jag kan se, innebär en lagkränkning.

Detta är alltså en viktig principfråga, men det är också en viktig sakfråga, och den föregående talaren kunde inte underlåta att beröra dess innebörd även i detta avseende. Frågan är nu om man skall riskera en vandring på laglighetens yttersta gräns med hänsyn till vikten av själva sakfrågan, vilken enligt den föregående talarens mening var så stor, att han ansåg sig böra rekommendera första kammaren en sådan utväg. Men om första kammaren nu beslutar återremiss, och statsutskottet framlägger ett förslag i överensstämmelse med reservanternas mening till nästa gång, vad blir då resultatet? Såvitt jag förstår, ha inte reservanterna gjort någon invändning mot den summa som första kammarens beslut innefattar, och som även statsutskottet har ansett att man

Sammanjämningsförslag rörande anslag till vägunderhållet på landet.
(Forts.)

inte kan komma ifrån, men i själva verket berör reservanternas ståndpunkt även själva summan. Enligt reservanternas mening borde statsutskottet föreslå riksdagen att bevilja ett förslagsanslag av 51 miljoner kronor fastän statsutskottet och riksdagen veta att det går åt 54.6 miljoner. Detta har statsutskottet vägrat att göra. Kungl. Maj:t, statsutskottet och riksdagen ha utgått ifrån som en mycket bestämd ståndpunkt, att ett förslagsanslag skall utmätas så att det går något så när ihop, och att man inte bör ha anledning att tro — och ännu mindre veta — att det kommer att överskridas med något nämnvärt belopp. Ett sammanjämningsförslag sådant reservanterna vilja ha det, skulle alltså innebära att riksdagen med öppna ögon beslutar ett förslagsanslag som riksdagen, på grundval av de beräkningar som äro gjorda, vet kommer att överskridas med 3.6 miljoner kronor. Och detta, herr talman, under tider som dessa, då det ropas på sparsamhet vid alla möjliga och omöjliga tillfällen, och då det krävs att inga äventyrligheter i budgethänseende skola få förekomma!

Herr talman, saken ligger så till, såvitt jag förstår, att statsutskottet inte har haft någon annan väg att gå än den som statsutskottet har gått, nämligen att tillstyrka andra kammaren att biträda första kammarens beslut. Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr Heiding: Herr talman! Den föregående ärade talaren framhöll, att jag skulle ha sagt, att vi inte hade fattat något beslut. Vad jag yttrade var, att vi inte genom votering hade fått säga vår mening, och det är mycket möjligt, att om votering hade begärts, utgången blivit en annan. Herr Olsson anser att den föreslagna vägen icke är framkomlig, emedan beslutet då skulle behöva ändras på ytterligare tre punkter. Men så är icke fallet. Det gäller endast punkt 9:0 i utskottets utlåtande och de 3.6 miljonerna som man har talat om. Men det framgår att vi i händelse av gemensam votering ha räknat med ett belopp av 54.6 miljoner kronor. Visserligen är förslagsanslaget endast på 51 miljoner kronor, men då detta belopp är alltför litet i förhållande till vad som skulle erfordras, ha vi stannat för 54.6 miljoner. Jag anser att bara kammaren vill, finns det alla möjligheter att gå fram på den av mig föreslagna vägen och återremittera ärendet, för att därefter kunna fatta ett sådant beslut som reservanterna ha förordat.

Herr talman, jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Herr Oscar Olsson argumenterade på det sättet, att varje särskild punkt i automobilskattemedelsgeseten skall behandlas för sig såsom en fristående fråga. Enligt de upplysningar vi inhämtat av personer, som på detta område äro mera sakkunniga än undertecknad, kunna emellertid de olika punkterna på denna specialbudget betraktas som ett sammanhängande helt, och en justering på en punkt måste föranleda vissa justeringar på andra punkter. Detta går ju så mycket lättare här, som statsutskottet i sitt utlåtande över sjätte huvudtiteln — såsom herr Heiding mycket riktigt anmärkte — uppfört dessa 51 miljoner kronor som förslagsanslag.

Herr Heiding redogjorde för de olika möjligheter som finnas att åstadkomma beslut i denna fråga: Den inbjudan som nu föreligger, sammanjämnning om procentsatsen och gemensam votering. Nu är det ju en gammal praxis i riksdagen, när det gäller anslagsfrågor, att såvitt möjligt tillgripa gemensam votering. Man vill bereda tillfälle för den enskilde riksdagsmannen att votera i dessa anslagsfrågor. Här föreligger enligt min mening ett sådant fall. Detta »sammanjämningsförslag» innebär enligt min mening icke någon verklig sam-

Sammanjämningsförslag rörande anslag till vägunderhållet på landet.

(Forts.)

manjämkning, utan det kan även betecknas som en diktatorisk hänvisning till den ena kammaren att biträda den andra kammarens beslut. Det är att i en anslagsfråga binda den gemensamma prövningen på ett sätt, som jag icke kan gilla, och det binder också den enskilde riksdagsmannens rätt, som enligt min mening icke bör få trädas för nära, då det gäller avgörande i en anslagsfråga. I det nu föreliggande fallet synes det mig ganska naturligt, att ledamöterna i första kammaren, där votering icke förekom, genom en omröstning gemensamt med andra kammaren få ta ställning på denna punkt, som ju måste betecknas som huvudpunkten på automobilskattemedelsbudgeten.

Jag skall icke upptaga tiden längre. Vi ha i statsutskottet övertygat oss om att det går att åstadkomma en gemensam votering, och den av utskottets sekreterare utarbetade bilaga, som är fogad vid reservationen, ger upplysning om hur reservanterna anse, att man i fortsättningen bör förfara. Det är egentligen andra kammaren, som skall besluta om avslag på memorialet eller icke. Här bör beslutet bli en återremiss. En återremiss till statsutskottet synes mig vara det riktiga i förevarande läge, och jag ber att få instämma i herr Heidings yrkande.

Häri instämde herr *Frändén*.

Herr statsrådet **Andersson**: Herr talman! Det förslag till användning av automobilskattemedlen, som föreligger i sammanjämningsförslaget, överensstämmer ju icke med det förslag, som framlades i statsverkspropositionen. Där hade man valt en annan väg för den såsom nödvändig ansedda nedskärningen av anslaget till vägunderhållet. Emellertid har man efter båda beräkningsgrunderna kommit till samma belopp; i statsverkspropositionen voro 51 miljoner kronor anslagna för ändamålet, och enligt det föreliggande utskottsförslaget skulle samma summa vara erforderlig.

Jag har ingen anledning att här ta upp någon saktidiskussion, och ännu mindre har jag något skäl att lägga mig i frågan, huruvida sammanjämkningen ur rent teknisk synpunkt är regelrätt eller icke. Men eftersom man här varit inne på spörsmålet, vilka konsekvenser det ena eller andra beslutet skulle få efter en eventuell gemensam votering, så vill jag säga, att min uppfattning är den, att skulle ett beslut fattas om det högre anslaget, så komme det att få den konsekvensen, att skillnaden — 3,600,000 kronor — måste tagas av budgetutjämningsfonden och således komma över på skattebudgeten. Jag tror icke det finnes någon möjlighet att gå tillbaka och göra en omgruppering av anslagen inom automobilskattemedelsbudgeten, ty dessa anslag äro behandlade på särskilda punkter i statsverkspropositionen, och kamrarna ha fattat likalydande beslut i alla punkter utom i denna. Jag håller således för osannolikt, att det går att göra en sådan omgruppering, och följaktligen blir konsekvensen av ett bifall till förslaget om 80 % statsbidrag, att 3,600,000 kronor föras över från automobilskattemedelsbudgeten till den allmänna budgeten.

Herr **Olsson, Oscar**: Herr talman! Jag vill först fästa uppmärksamheten på att reservationen i likhet med andra kammarens beslut upptager summan 54,600,000 kronor. När jag talade om ett överskridande av de 51 miljonerna, hänförde sig detta till diskussionen i statsutskottet och att det även enligt reservationen skulle vara ett förslagsanslag. Nu har herr kommunikationsministern klarat upp den punkten.

Vidare vill jag fästa uppmärksamheten på att dessa smärre jämkningar, som dock icke beröra det anvisade anslagsbeloppet i avseende på punkterna 8, 17

Sammanjämningsförslag rörande anslag till vägunderhållet på landet.
(Forts.)

och 25, innebära, att de samstämmiga besluten i dessa punkter skulle tagas upp till förnyad behandling under riksdagen, vilket jag anser vara alldeles oförmligt. Så som dessa punkter, i vilka samstämmiga beslut äro fattade, nu stå, ha de av ingen motsagts. De stå i överensstämmelse med den summa, som första kammaren har beslutat. Andra kammaren har således beslutat stick i stäv emot sig själv, när den antog punkterna 8, 17 och 25 och sedan ändrade summorna.

Herr talman! Jag har ingen anledning att frågå mitt yrkande om att memorialet måtte läggas till handlingarna.

Herr Thulin: Herr talman! Jag skall be att få yttra mig beträffande frågans formella sida.

Några av de föregående ärade talarna ha gjort gällande, att här icke skulle föreligga något sammanjämningsförslag. I själva verket föreligger det ett i alla avseenden formellt riktigt sammanjämningsförslag. Man har nämligen flera olika former för sammanjämnning i den svenska riksdagen sedan riksdagsskickets början. En av dessa former är den s. k. inbjudan. Ett utskott inbjuder den ena kammaren att biträda den andra kammarens beslut. Dylik inbjudan förekommer särskilt i fall, då det inte är möjligt att åvägabringa någon s. k. verklig sammanjämnning genom att sammanföra båda ståndpunkterna halvvägs mot varandra eller något i den stilen.

Det föreligger sålunda här ett sammanjämningsförslag av en natur, som åtskilliga gånger förut har förekommit. Detta sammanjämningsförslag är, såvitt jag kan förstå, betingat av den omständigheten, att bägge kamrarna ha beslutat samma belopp, men något olika villkor. I fråga om villkor kan man göra en sammanjämnning. Det är icke ovanligt. Det har förekommit. Man kan givetvis också göra en gemensam votering. Frågan är i detta fall, vad som kan vara det riktiga. I första hand kan man i fråga om skiljaktiga meningar beträffande villkor för ett anslag — det har förekommit många gånger — från utskottets sida föreslå en sammanjämnning genom inbjudan till den kammare, vilken har fattat ett beslut, avvikande från den allmänna plan, som vederbörande utskott har framlagt i sitt första betänkande. Är det så,, att en sammanjämnning då icke kommer till stånd, går frågan med naturnödvändighet till gemensam votering. Om sålunda exempelvis andra kammaren i föreliggande fall skulle avslå den inbjudan, som riktats till densamma, kommer gemensam votering att äga rum.

Men det som *här* är av intresse är vad första kammaren lämpligen skall besluta i anledning av det föreliggande memorialet. Detta memorial avser ju att första kammarens beslut skall bli riksdagens beslut. Kan det då anses lämpligt, att första kammaren beslutar en återremiss? Det är andra kammaren, som skall fatta beslut, alldenstund hemställan är riktad till andra kammaren. Såvitt jag kan förstå, är det enda riktiga beslut, som vi här kunna fatta, att memorialet lägges till handlingarna, enär memorialet innehåller en hemställan till andra kammaren att biträda första kammarens beslut. Biträder icke andra kammaren första kammarens beslut, så blir det gemensam votering. Skulle vi här beluta en återremiss, komme första kammaren i den ytterst egendomliga ställningen, att kammaren slår sig på munnen i förhållande till det beslut, som första kammaren förut har fattat.

Jag hemställer därför, herr talman, att första kammaren måtte lägga det förevarande memorialet till handlingarna.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på det nu föredragna memorialets

Sammanjämningsförslag rörande anslag till vägunderhållet på landet.
(Forts.)

läggande till handlingarna samt vidare därpå att memorialet skulle visas åter till utskottet; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 219, angående omorganisation av landsfiskals- och stadsfiskalsbefattningarna m. m.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 190, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om riksdagens samtycke till utfärdande av förordnande jämlikt 1 § lagen den 30 december 1939 (nr 934) om tjänsteplikt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 av anslag till anordnande av skyddsrum vid vissa lots- och fyrplatser;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgning av Svea trängkärs kasernområde;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutande av avtal mellan kronan och Karlskrona stad om reglering av vissa tvistiga mellanhavanden;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronan tillhöriga markområden;

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag till enskilda järnvägar för anordnande av vissa skyddsrum;

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsverkets övertagande av staden Eksjöes förpliktelser beträffande innehavare av vissa befattningar, vilka vid upphörande av rådhusrätten i staden komma att indragas;

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Häradsrätterna: Avlöningar m. m. jämte en i ämnet väckt motion; samt

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anvisande å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 av anslag till kapitalinvestering i fonden för förslag till statsverket till förvärv av mark vid Hårsfjärden.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till manskapsavlöningsreglemente m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 127, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 8 mars 1940, föreslagit riksdagen att dels godkänna av chefen för finansdepartementet förordat förslag till manskapsavlöningsreglemente, dels godkänna av departementschefen förordat förslag till kungörelse om ändring i vissa delar av militära avlöningsreglementet, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att med iakttagande av de huvudgrunder, som av departementschefen förordats, utfärda erforderliga bestämmelser om övergången till manskapsavlöningsreglementet, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i gällande förordningar angående arméns, flottans och kustartilleriets reserver, vilka på-

*Förslag till
manskaps-
avlönings-
reglemente
m. m.*

Förslag till manskapsavlöningsreglemente m. m. (Forts.)

kallades av antagandet av nytt manskapsavlöningsreglemente, dels ock besluta, att barntillägg skulle övergångsvis utgå till vissa i manskapsavlöningsreglementet avsedda befattningshavare enligt av departementschefen förordade grunder.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen:

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *R. Berg* (I: 177) och den andra inom andra kammaren av herrar *T. G. von Seth* och *B. Holmgren* (II: 232), vari hemställts, att riksdagen måtte vidtaga den ändring i Kungl. Maj:ts förslag till manskapsavlöningsreglemente m. m., att 3. klass sjömän vid stationär förläggning beredes förmånen av sjötillägg med de belopp, som av försvarsväsendets lönenämnd föreslagits i lönenämndens yttrande över 1936 års lönekommittés betänkande med förslag till manskapsavlöningsreglemente;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *R. Wagnsson* (I: 178) och den andra inom andra kammaren av herr *O. W. Lövgren* (II: 231), däri hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av förslaget till manskapsavlöningsreglemente, att kallortstillägg skulle tillkomma beställningshavare tillhörande löneplan Mb samt sådan beställningshavare tillhörande löneplan Ma, vilken genomgått fullständig underbefälsutbildning och räknade en anställningstid av minst 3 år;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *N. Holmström* (I: 179) och den andra inom andra kammaren av herrar *T. G. von Seth* och *B. Holmgren* (II: 233), vari hemställts, att riksdagen måtte vidtaga den ändringen i Kungl. Maj:ts förslag till nytt manskapsavlöningsreglemente, att avskedspremie till den, som kunde räkna minst nio års anställning, fastställdes till ett belopp av 1,000 kronor.

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

I. a) med avslag å motionerna I: 179 och II: 233 godkänna 22 § — avskedspremie m. m. — av Kungl. Maj:ts förslag till manskapsavlöningsreglemente;

b) i anledning av motionerna I: 178 och II: 231 godkänna 23 § — kallortstillägg — av Kungl. Maj:ts förslag till manskapsavlöningsreglemente med viss ändring, som av utskottet i utlåtandet föreslagits;

c) med bifall till motionerna I: 177 och II: 232 godkänna 24 § — sjötillägg m. m. — av Kungl. Maj:ts förslag till manskapsavlöningsreglemente med viss ändring, som av utskottet i utlåtandet föreslagits;

d) godkänna Kungl. Maj:ts förslag till manskapsavlöningsreglemente i övrigt;

II. a) godkänna Kungl. Maj:ts förslag till kungörelse om ändring i vissa delar av militära avlöningsreglementet;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att med iakttagande av de huvudgrunder, som av departementschefen i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 8 mars 1940 förordats, utfärda erforderliga bestämmelser om övergången till manskapsavlöningsreglementet;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i gällande förordningar angående arméns, flottans och kustartilleriets reserver, vilka påkallades av antagandet av nytt manskapsavlöningsreglemente;

d) besluta, att barntillägg skulle övergångsvis utgå till vissa i manskapsavlöningsreglementet avsedda befattningshavare enligt av departementschefen i nyssnämnda statsrådsprotokoll förordade grunder.

I fråga om punkterna I b) och c) hade reservation anförts av herrar *Anderson* i Arboga, *Jonsson* i Eskilstuna, *Isacsson*, *Andersson* i Södergård, *Anders-*

Förslag till manskapsavlöningsreglemente m. m. (Forts.)

son i Malmö och Hansson i Rubbestad, som ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte

b) med avslag å motionerna I: 178 och II: 231 godkänna 23 § — kallortstillägg — av Kungl. Maj:ts förslag till manskapsavlöningsreglemente;

c) med avslag å motionerna I: 177 och II: 232 godkänna 24 § — sjötillägg m. m. — av Kungl. Maj:ts förslag till manskapsavlöningsreglemente;

Herr Tamm: Herr talman! Då riksdagen i dag går att stadfästa och godkänna det sista av de större avlöningsreglementen, som framlagts av 1936 års lönekommitté, nämligen det militära manskapslönerreglementet, kanske det icke är ur vägen att framhålla, att den lönereglering, som nu här föreligger, onekligen är den för respektive befattningshavare gynnsammaste, som under de senaste åren framlagts. I och för sig är det givetvis ingenting att invända däremot. Men jag har den bestämda känslan — jag vill nämna detta i förbigående — av att om detta manskapslönerreglemente i föreliggande form hade godkänts före de militära och civilmilitära lönerreglementena, som antogos vid förra årets lagtima riksdag, hade man knappast kunnat undgå att på vissa punkter visa en del därav berörda befattningshavare något större tillmötesgående och välvilja. Då föreslogs visserligen av reservanter inom statsutskottet en generell höjning av lönebeloppen gentemot den kungl. propositionens förslag. Den kunde jag för min del icke vara med om av rent principiella skäl och på grund av de återverkningar, som den skulle ha haft på den redan beslutade löneregleringen för de civila, men säkerligen skulle skäligen förbättringar på andra vägar då ha kunnat ernås även för denna grupp.

Det är enligt min mening onekligen ganska anmärkningsvärt, att utskottet i år föreslår för befattningshavarna vissa förbättringar utöver den kungl. propositionen. Förhållandet är nämligen, att den kungl. propositionen praktiskt taget helt bygger på det förslag, som framlagts av 1936 års lönekommitté, och därom har, i motsats till vad förhållandet varit med föregående avlöningsförslag, fullständig enighet uppnåtts mellan lönekommittén och personalrepresentanterna på alla punkter. Det är ju självklart, att under förhandlingarnas gång enighet icke alltid förelegat från början, utan man har naturligtvis på vardera sidan nödgats både ge och taga. Men nu har ju utskottet ytterligare givit utan att taga något. Ja, i och för sig missunnar jag naturligtvis icke vederbörande det lilla extra påbröd, men jag anser liksom reservanterna — jag ber särskilt få understryka, att mina bägge medkommittenter i 1936 års lönekommitté, herrar Andersson i Malmö och Hansson i Rubbestad, återfinnas bland dessa — att de förbättringar, som nu här föreslagits, icke äro sakligt befogade utan fullkomligt onödiga och alltså ägnade att enligt min mening påföra staten en fullständigt onödig utgift. Har en uppgörelse träffats, skall den respekteras och bör detta vara tillfyllest. Hade icke statsutskottet gjort denna ändring, skulle säkerligen icke från något håll missnöje yppats.

Det är ju icke så stora frågor det här rör sig om. Det är två detaljer: dels en utökning av det s. k. kallortstillägget och dels ett visst sjötillägg för 3. klass sjömän. Vad kallortstillägget beträffar, utgår för närvarande icke något sådant för dessa löntagargrupper. Kommittén ställde sig också ytterst betänksam, huruvida det vore lämpligt att överhuvud införa kallortstillägg. Efter mycket parlamentärerande med personalrepresentanterna för manskapsgrupperna enades man dock till sist om att ge kallortstillägg till dem, som närmast och främst kunde anses vara i behov därav. Nu är enligt min mening hela detta

Förslag till manskapsavlöningsreglemente m. m. (Forts.)
kallortstillägg i sin nuvarande form överhuvud taget egendomligt och irrationellt. Det borde onekligen i flera avseenden omläggas. Även ur denna synpunkt förefaller det tämligen onödigt att draga in nya grupper i en sådan avlöningsform. Det rör sig emellertid enligt utskottets uppgift om den relativt obetydliga summan av 8,000 kronor per år. Jag har icke kunnat kontrollera siffran, men jag förmodar den är riktig.

Vad så beträffar utskottets rekommendation att ge ett visst sjötillägg vid stationär förläggning till 3. klassens sjömän, måste jag säga, att den saken förefaller mig ännu mindre tilltalande. Hela systemet i denna löne reglering går ut på att man skall ge rekryter, alltså de som börja sin bana, en relativt obetydlig löneökning — något annat är ju icke av behovet påkallat — men däremot skall man hjälpa de äldre och framför allt de gifta på ett rikligare sätt.

Nu föreslår utskottet, att man under vissa förhållanden skall ge även dessa 3. klass sjömän — alltså de yngsta rekryterna — ett extra sjötillägg. Det rör sig bara om 10, 15 och 35 öre per dag, men det är i alla fall rätt betydande grupper som härav beröras. Man vill göra gällande, att detta skulle kunna underlätta rekryteringen och avhjälpa de rekryteringssvårigheter, som visat sig föreligga, särskilt för sjömanskåren i Karlskrona. Enligt den uppfattning, som kommittén kommit till, är detta motiv fullständigt felaktigt. Jag tror icke, att en enda rekryt ytterligare kommer att vinnas för dessa 10, 15 och 35 öre, men däremot kommer staten att fullständigt i onödan åsamkas en relativt stor utgift.

Ja, jag kan i detta sammanhang — liksom jag förut gjort — icke underlåta att uttala min förvåning över den förmånsökning, som här har förordats av utskottet, när jag tänker tillbaka på hur statsutskottet handlade ett föregående år. På vissa punkter, där vid förhandlingarna en uppgörelse hade träffats med befattningshavarna, togo utskottet och riksdagen — som vi alla kanske påminna oss, stod det rätt mycket strid därom — utan någon som helst kompensation bort förmåner, som faktiskt hade utlovats. Jag åsyftar närmast sjukhusvården. Det måste ju kännas ganska hårt för dessa grupper — det gäller främst befattningshavare i de högre lönegraderna — att se tillbaka på ett sådant handlingssätt av riksdagen, som i detta fall, utan att ge kompensation, hänsynslöst tog bort de förmåner, som varit utlovade. I år däremot, när det gäller manskapet, tar man utan vidare och ger dem ytterligare förmånar, som de icke själva ens varit med om att vidhålla. Ja, till sist vill jag giva uttryck för den meningen än en gång, att vi knappast leva i sådana tider, att det kan vara önskvärt eller ens lämpligt, att staten åtager sig och belastas med utgifter, som äro fullständigt onödiga.

Med hänsyn till vad jag här anfört, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till de reservationer, som äro avgivna av herrar Anderson i Arboga m. fl.

Herr Anderson, Iwar: Herr talman! Jag har inom statsutskottet reserverat mig till förmån för Kungl. Maj:ts förslag oförändrat, och jag skall nu försöka angiva skälen för detta mitt ståndpunktstagande. Då kan jag fatta mig så mycket kortare som min ärade bankkamrat har redogjort för de underhandlingar, som ha förevarit i detta fall.

Det, som är avgörande för mitt ställningstagande, det är just dessa underhandlingar, och min ärade bankkamrat har ju påvisat, att det vid sådana förhandlingar helt naturligt kommer fram krav och ställes motförslag, och man försöker att finna en enande linje. Detta har bestyrkts av herr Tamm, och det bestyrktes också av två övriga lönekommittérepresentanter, som deltog i utskottsbehandlingen av det här ärendet. Men till sist enades kommittén om det här föreliggande förslaget, som den kungl.

Förslag till manskapsavlöningsreglemente m. m. (Forts.)

propositionen byggs på. Att statens representanter vid dessa underhandlingar besjälats av en mycket varm önskan att gå personalrepresentanternas organisation till mötes, det framgår ju av det sakförhållandet, att personalorganisationens tidning uttalat sin stora tillfredsställelse med det förslag, som man här enats om, och det tycker jag säger en hel del. Nu har emellertid utskottet med frångående av propositionen föreslagit en uppmjukning uppåt beträffande det i punkten b) omnämnda kallortstillägget och det i punkten c) omnämnda sjöstillägget. Jag vill självfallet inte bestrida riksdagens rätt att företaga dessa förbättringar, men jag vill mycket starkt ifrågasätta lämpligheten av att frångå ett förslag, som tillkommit efter underhandlingar och vunnit enig anslutning från båda parterna. Det är ett känt faktum, att det vid snart sagt alla avtalsuppgörelser — och särskilt är detta fallet i fråga om avtal, som omsluta många olika grupper — alltid är någon grupp, som blir missnöjd, men som måste underordna sig för att man skall få igenom ett enhetligt förslag. Och så ligger det väl till också i det här fallet. Det förefaller mig också vara tämligen klart, att börjar man rucka på ett förslag, som har tillkommit under sådana förhållanden som det här, så har man att vänta fortsättning i samma stil. I likhet med min ärade bänkkamrat missunnar jag icke de ifrågavarande befattningshavarna att få dessa förbättringar, men med hänsyn till de konsekvenser ett bifall till statsutskottets majoritetsförslag kan komma att medföra så ber jag, herr talman, att få yrka bifall till min m. fl. inom statsutskottet avgivna reservation, vilket innebär bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

Herr Gustafsson, Per: Herr talman! Det är ju det sista av de reglementen vi ha haft till behandling under de senare åren, som här föreligger, och enligt min uppfattning äro de små ändringar, som ha verkställts av utskottet i det förslag, som förelagts detsamma, så obetydliga, att det därför inte borde behöva bli någon nämnvärd opposition mot antagandet av dem; och för det andra tror jag, att det är mindre lämpligt att i nuvarande läge visa sig alltför njugg mot de grupper det här gäller. I ena fallet gäller det här en förkortning av den tid, som är stipulerad för att gift manskap skall kunna erhålla kallortstillägg. Det var föreslaget 8 år. Inom utskottsavdelningen påvisades emellertid, att det skulle ha vunnits åtskilliga fördelar genom att förkorta den tiden till 4 år. Avdelningen föranstaltade om en undersökning om den storleksordning av utgiftsökningens kostnadsbelopp, som man kunde räkna med ifall man inskränkte tiden till 4 år, och kom underfund med, att det skulle vara knappast 8,000 kronor. För den uppmuntran, som givetvis ett bifall till utskottets förslag kommer att medföra åt dessa nygifta grupper underbefäl, tror jag, att det är skäl att man bortser från denna för staten relativt ringa utgiftsökning. Huruvida kallortstillägget sedan i och för sig för alla är riktigt eller icke riktigt, det gå vi ju ej in på här, men är det så, att ett kallortstillägg skall utgå, så torde det icke vara riktigt, att man låter gift manskap vänta i åtta år innan de få tillägget, under det att en annan kan få tillägget omedelbart.

I frågan om sjöstillägget ansåg avdelningen enhälligt — efter de studier, som avdelningen haft tillfälle att göra vid besök i Karlskrona och Göteborg och på andra ställen, där sjömän äro förlagda ombord på fartyg — att det skulle även för dessa tredje klass sjömän vara skäligt och riktigt att låta dem få några ören i sjöstillägg även vid stationär förläggning. Det intygades också av flera av de män, som hade varit i tillfälle att bedöma saken, att det är en så pass stor skillnad i bekvämligheter mellan en förläggning i land och en förläggning ombord, att de ören det här gäller vore det skäligt

Förslag till manskapsavlöningsreglemente m. m. (Forts.)
att bevilja för att få alla jämställda. Det blir icke heller några nämnvärt stora summor. Jag har icke lyckats få besked om till vilken siffra man egentligen skall uppskatta de här örena. Det beror mycket på i vad mån sådan förläggning sker. En summa av 6,000 kronor har angivits för hela flottan. Det var väl under vissa förhållanden, kan jag tro. Med hänsyn till, att det just i nuvarande läge kan vara skäligt, att man underhåller trevnad och gott lynne för manskapsgrupperna inom krigsmakten, tror jag, att kam-maren gör klokt i att i detta fall följa utskottet och antaga förslaget till manskapsavlöningsreglemente i den form, som utskottet har angivit. Jag hem-ställer om bifall till denna utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Wigforss**: Det här är ju, som flera av de föregående ta-larna ha sagt, icke någon mycket stor fråga. Det är klart, att om förslaget från de sakkunniga och deras överenskommelse med manskapet hade innehållit det, som nu utskottsförslaget innehåller, så tror jag nog inte, att det skulle råda nå-got tvivel om, att Kungl. Maj:t anslutit sig till den överenskommelsen och lagt fram den; men när nu förslaget ifråga icke innehöll dessa förbättringar, så kan man, även om man ej vill överdriva saken, i det nuvarande läget ändå inte undgå att göra vissa reflexioner. Då vi ha slagit in på den nya form för förhand-lingar med statstjänare, som skett i detta fall liksom i tidigare, så har det varit en styrka, att de, som ha förhandlat med statstjänarna — och även statstjänar-na själva — ha kunnat utgå från att den överenskommelse, som man når fram till, den kommer att stå fast. Det är inte bra, som det har hänt i något fall, att det säges: vi ansluta oss inte till en sådan överenskommelse, då vi veta, att vi kunna gå till riksdagen, och där kunna vi få igenom vad vi inte kunnat få ige-nom vid överenskommelsen. Eller också kan det sägas: ja, vi kunna ju gå med på överenskommelsen, ty då ha vi utsikt att få förbättring hos riksdagen. Jag tror inte det vore nyttigt för de framtida förhandlingarna med de statsanställda, om denna uppfattning skulle göra sig gällande, och därför har denna lilla sak en mycket viktigare sida.

Sedan har den kanske från finansdepartementets synpunkt en annan sida, som är rätt oberoende av hur många tusen kronor det här gäller. Det är ju näm-ligen så, som var och en, som sitter och skall göra upp en budget, vet, att om man inte sparar på — jag vill inte säga örena, men de tusen kronorna och de tio tusen kronorna — så är det kanske inte så lätt att spara på de större beloppen.

Den siste talaren omnämde också, att i det nuvarande läget skulle det kunna vara lämpligt att giva åt manskapet denna lilla uppmuntran. Jag har faktiskt en rakt motsatt känsla, att det i det nuvarande läget, då vi måste kräva av alla medborgare — skattebetalarna inte minst — på alla områden, att de finna sig i sämre villkor än de tidigare ha kunnat räkna med, väl kanske ändå är ett olämpligt tillfälle att visa en liberalitet, som under andra förhållanden kunde ha varit motiverad. Det är kanske inte det bästa sättet att få dem, som handha statens finanser, att noga se upp på alla punkter även när det gäller småbelopp, om man kan säga sig: riksdagen kommer ändå att öka ut det här, ty riksdagen har inte samma uppfattning om begränsningars betydelse, som man har i departementet. Jag tror därför, att, fastän saken är liten, det nog kunde vara skäl att hellre följa reservanternas.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Anderson i Arboga

Förslag till manskapsavlöningsreglemente m. m. (Forts.)

m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gustafsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som antager det förslag, som innefattas i den av herr Anderson i Arboga m. fl. vid statsutskottets utlåtande nr 110 avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles vad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som vill rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående hyresbidrag och provisorisk avlöningsförstärkning under budgetåret 1939/40 till flaggkorpraler i flottans reserv vid militär tjänstgöring i anledning av anbefalld förstärkt försvarsberedskap eller partiell mobilisering m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. hyresbidrag m. m. till viss reservpersonal under militär tjänstgöring.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 140 framlagda förslag och med avslag å de likalydande motionerna nr 180 i första kammaren av herr *N. Holmström* och nr 234 i andra kammaren av herr *T. G. von Seth* medgiva,

a) att hyresbidrag jämte, i förekommande fall, tillfällig förstärkning därå samt provisorisk avlöningsförstärkning finge under de förutsättningar och enligt de beräkningsgrunder, som gällde för flaggkorpraler på aktiv stat utgå under budgetåret 1939/40 till sådan flaggkorpral i reserven, som fullgjorde honom åliggande militär tjänstgöring i anledning av anbefalld förstärkt försvarsberedskap eller partiell mobilisering, ävensom, med tillämpning från och med den 1 oktober 1938, till flaggkorpral, som från s. k. överstatsanställning övergått i reserven och i omedelbar följd därmed fullgjorde första flaggkorpralstjänstgöring;

b) att i fråga om flaggkorpral, som från överstatsanställning överginge i reserven, uppkommande kostnader finge bestridas, vad anginge hyresbidrag jämte tillfällig förstärkning därå, från det under fjärde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till marinens reservpersonal samt, vad anginge provisorisk avlöningsförstärkning, från det under samma huvudtitel uppförda förslagsanslaget till provisorisk avlöningsförstärkning.

I de likalydande motionerna I: 180 och II: 234 hade hemställts, att riksdagen måtte medgiva, att hyresbidrag finge under de förutsättningar och enligt de beräkningsgrunder, som gällde för motsvarande beställningshavare på aktiv stat, utgå till gift underbefäl i reserven, som fullgjorde eller fullgjort tjänstgöring i anledning av förstärkt försvarsberedskap eller partiell mobilisering ävensom enligt gällande fredsbestämmelser.

Herr **Holmström**: Herr talman! Utskottet har visserligen avstyrkt min motion, men har dock ställt sig välvilligt till själva saken. Det måste anses

Ang. hyresbidrag m. m. till viss reservpersonal under militärtjänstgöring.
(Forts.)

nödvändigt, att reservunderbefälet får den här saken reglerad. Det måste ju vara orimligt, att ett reservunderbefäl skall kunna få lägre betalning än vad de värnpliktiga få, att t. ex. en furir i reserven, som har familj, skall få lägre ersättning för sin krigstjänstgöring än vad de inkallade värnpliktiga få med sina familjebidrag. Jag har ingen anledning, herr talman, att yrka bifall till motionen, men jag anhåller, att få framföra en vördsam hemställan till Kungl. Maj:t om att beakta denna sak, vilket Kungl. Maj:t har möjlighet till. Jag har således, herr talman, intet yrkande.

Herr Gustafsson, Per: Herr talman! Utskottet har här kommit att skriva: »Vad angår frågan om rätt för gifta underbefäl i arméns reserver att för tid före den 1 juli 1940 komma i åtnjutande av hyresbidrag enligt de för underbefäl på aktiv stat gällande bestämmelser, finner utskottet, som väl anser vissa skäl kunna föreligga för bifall till motionärernas yrkande, denna fråga likväl vara av beskaffenhet att böra prövas av Kungl. Maj:t.» Jag vill här tillägga, att av formella skäl har utskottet inte ansett sig kunna gå längre, men från utskottets sida torde inte något hinder anses föreligga för att Kungl. Maj:t ställer om att de, som det gäller, komma att åtnjuta samma förmåner före den 1 juli 1940, som de skulle få efter samma dag. Och jag vill endast med dessa ord tillkännagiva den uppfattning, som inom utskottet förefinnes i den saken.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens utrymningskommission m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo bevilningsutskottets betänkanden:
nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till viss ändring i gällande tulltaxa m. m.;
nr 19, i anledning av väckt motion angående tryggande av den enskilda restaurangrörelsens fortsatta bestånd; samt
nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 17 juni 1938 (nr 370) om särskild skatt å förmögenhet.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 24, i anledning av framställning från fullmäktige i riksbanken rörande tillämpning av bankreglementet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckta motioner om anslag till åldersstöd åt privatsköterskor.

I två till bankoutskottets handläggning hänvisade likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren under nr 76 av herr *Nordenson* m. fl. och den andra inom andra kammaren under nr 133 av fröken *Andersson* m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte för budgetåret 1940/41 under tolfte huvudtiteln bevilja ett förslagsanslag å 50,000 kronor till åldersstöd

Ang. åldersstöd åt privatsköterskor.

Ang. åldersstöd åt privatsköterskor. (Forts.)

åt privatsköterskor, att av Kungl. Maj:t utbetalas i enlighet med av motionärerna föreslagna, av riksdagen fastställda grunder.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner I:76 och II:133 ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Nordenson: Herr talman! I egenskap av motionär vill jag be att få framhålla, att den kategori av medborgare, som det här rör sig om — privatsjuksköterskor — rimligtvis har vissa anspråk på en välvillig behandling från statsmakternas sida, med hänsyn till den samhällsgagnande verksamhet, som de utöva. Dessutom tillkommer här, att det i stor utsträckning gäller personer, som äro i starkt behov av stöd. Utskottet har ju yttrat sig välvilligt om saken, men ansett sig icke kunna bifalla motionen med hänsyn till frågans stora räckvidd. Utskottet anser, att saken bör bli föremål för initiativ från Kungl. Maj:t. Jag har under sådana förhållanden intet yrkande, men tillåter mig begagna tillfället att rikta en enträgen vädjan till Kungl. Maj:t att, så snart omständigheterna medgiva, upptaga denna fråga till behandling och göra den till föremål för ett initiativ.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 26, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om årligt understöd åt en städerska vid riksdagshuset Anna Lovisa Johansson, född Jakobsson, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m.; samt

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 kap. 6 § och 4 kap. 7 § giftermålsbalken.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställts bifölls.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående förordning om ändrad lydelse av 23 § 2 mom. och 34 § 1 mom. vägtrafikstadgan den 23 oktober 1936 (nr 562), dels ock i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckt motion angående begränsning av hastigheten för motorfordon.

Ang. begränsning av hastigheten för motorfordon.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 192, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Ericsson* i Sörsjön m. fl. hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring i gällande vägtrafikstadga, att motorfordon icke finge framföras med större hastighet än 60 kilometer i timmen.

Ang. begränsning av hastigheten för motorfordon. (Forts.)

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att riksdagen, i anledning av motionen II: 192, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t meddela, att riksdagen icke hade något att erinra, för den händelse Kungl. Maj:t skulle finna erforderligt att till vinnande av en mera ekonomisk körning med motorfordon för viss bestämd tid föreskriva lämplig begränsning av maximihastigheten för personautomobiler och motorecyklar; samt

B. att motionen II: 192, i den mån den icke blivit beaktad genom vad utskottet förut hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Herr Tamm: Herr talman! I en i andra kammaren väckt motion i år har hemställts att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring i gällande vägtrafikstadga, att motorfordon icke få framföras med större hastighet än 60 kilometer i timmen. Förslaget att nu vidtaga en dylik generell ändring av hastighetsbestämmelsen har dock enhälligt avvisats av utskottet. Emellertid har för någon tid sedan av transportkommissionen en hemställan gjorts till Kungl. Maj:t om att utforma en temporär bestämmelse om viss begränsning av maximihastigheten för motorfordon, främst då med hänsyn till det uppenbara behovet av bränslesparning. Man påvisar där exempelvis, att en personbil med medelstor tjänstevikt under normal belastning beräknas per mil förbruka 1.70 liter vid en hastighet av 90 kilometer i timmen, men blott 1.37 liter, om hastigheten nedgår till 60 kilometer. Det är alltså en skillnad på icke mindre än 20 procent. Framställningen från transportkommissionen har remitterats av regeringen för yttrande till sedvanliga myndigheter. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har tillstyrkt förslaget och har därvid även framhållit, att genomförandet av en åtgärd i föreslagen riktning därjämte skulle medföra såväl minskad vägslitning och därmed minskning av vägunderhållskostnaderna som även minskat behov av dammbindningsmedel.

I övrigt har transportkommissionens framställning väsentligen tillstyrkts av de flesta hörda myndigheterna. Bland länsstyrelserna ha endast tre avstyrkt förslaget. Den 8 mars 1940 beslöt emellertid Kungl. Maj:t, att framställningen icke skulle föranleda till någon åtgärd.

Man kan ju ställa sig förstående inför regeringens tvekan under den relativt ljusa situation, som rådde på bensinmarknaden den 8 mars, men man torde kunna vara lika förvissad därom, att beslutet skulle ha gått i motsatt riktning, om det fattats den 10 april. Situationen har på bränslemarknaden med hänsyn till den närmaste framtiden nu undergått en katastrofal försämring. Inte mer än en mening förelåg därför inom utskottet, då beslutet fattades för några dagar sedan, att riksdagen borde omedelbart förklara i en skrivelse till Kungl. Maj:t, att riksdagen ingenting hade att erinra, för den händelse Kungl. Maj:t i den nu inträdda situationen skulle anse erforderligt att i bränslesparande syfte temporärt införa en maximihastighet för personautomobiler och motorfordon. Härvidlag har siffran 70 kilometer framförts, då med densamma ju medelhastigheten borde kunna bli den för de flesta bilar ur bränslesynpunkt gynnsammaste eller ungefär 60 kilometer. Det är ju så, att Kungl. Maj:t har rätt att även utan riksdagens hörande införa här berörda förändring, men med hänsyn till frågans art och betydelse för samfundslivet i stort, så kan man knappast förvänta, att så sker utan att något uttalande från riksdagens sida erhålles. Personligen har jag alltid kämpat för den nuvarande fria hastigheten, och ingenting har inträffat, som skulle föranleda någon ändring i den uppfatt-

Ang. begränsning av hastigheten för motorfordon. (Forts.)

ningen under normala förhållanden, men i dag få alla andra hänsyn vika för det allmännas väl. Kunde man nu, som man ju borde kunna ha rätt till, fullt ut räkna med alla medborgares lojalitet och samhörighetskänsla, ja, då skulle det åsyftade resultatet givetvis kunna nås även på frivillighetens väg, men tyvärr finnas dock onekligen även på detta område sabotörer, som inte böja sig för annat än maktspråk. Vi ha beklagansvärda exempel härpå i den ännu i viss mån fria bilkörningen. Mot bristande samhällssolidaritet i sådana allvarliga tider, som nu äro rådande, har man fullt fog att reagera, och samhället bör inte hysa någon tvekan att, när så anses befogat, slå till och slå hårt. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Sten*.

Herr Lindhagen: I anledning av utskottets avstyrkande från återinförande av någon generell fartbegränsning — lyckligtvis, sade visst herr Tamm — så vill jag säga, herr talman, att det är obetänksamt eller »defaitism». som det numera också kallas, att fortfarande tillåta särskilt *en del gentlemannachaufförer* att tillgodogöra sig på våra vägar och gator en obegränsad hastighet. Landet bör enligt fotgängarnas opinion återgå till de gamla begränsningarna, åtminstone inom bebyggda områden. På ödevägar, där ingen människa syns till, må man vedervåga sitt eget liv så mycket man vill genom att köra på utan varje hänsyn. Men så kan man inte få fara fram var som helst. Som det nu är, kör man hänsynslöst fort på Stockholms gator och till och med i gatukrökarna. A-bilarna äro särskilt fruktade i hela landet. Problemet återställande av vägfreden i landet står fortfarande lika olöst som tillförne. Upphävande av fartbegränsning och av förbudet för rökning under körning, som därefter begagnas företrädesvis av gentlemannachaufför liksom liknöjdhet för fot- och cykelbanor vid anläggandet av nya landsvägar måste försämrastillståndet.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 27, i anledning av väckt motion angående utredning om ytterligare bekämpande av nötkreaturstuberkulosen m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lindring i villkoren för kraftleverans från Hjäl- *Ang. villkoren för kraftleverans från Hjäl- torps ström i Fritsla socken av Älvsborgs län.*

I en till riksdagen den 9 februari 1940 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 45, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen anför, medgiva ändring i det i köpehandling den 11 oktober 1918 angående försäljning av den till förra militiebostället $\frac{5}{8}$ mantal Hjältorp nr 1 Västergården i Fritsla socken hörande vattenkraften m. m. upptagna villkoret rörande leverans av elektrisk kraft.

Ang. villkoren för kraftleverans från Hjältorps ström. (Forts.)

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet anfört:

»Utskottet anser i likhet med departementschefen, att starka billighets-skäl tala för en ändring av ifrågavarande köpevillkor. Det av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt vattenfallsstyrelsen härutinnan framlagda förslaget, till vilket departementschefen anslutit sig, synes väl avvägt. Omförmälda kraftleverans torde dock böra avse endast vad som kan erfordras till ifrågavarande boställes förseende med belysning och kraft för jordbruks-ändamål.

Utskottet hemställer sålunda, att riksdagen må bifalla förevarande proposition.»

Herr Tjällgren: Herr talman! Av det föreliggande utskottsutlåtandet framgår ju, att utskottet tillstyrkt Kungl. Maj:ts proposition. Emellertid har utskottet i klämman gjort ett uttalande, som möjligen skulle kunna föranleda vissa tvistigheter. Utskottet har nämligen sagt: »Omförmälda kraftleverans torde dock böra avse endast vad som kan erfordras till ifrågavarande boställes förseende med belysning och kraft för jordbruksändamål.» Det är alldeles uppenbart, det har utskottet också menat, att om vederbörande till exempel skulle använda kraft för uppvärmning av sin bostad, så skall han ha rätt till det.

För att emellertid detta uttalande inte skall bli föremål för olika tolkningar, skall jag, herr talman, be att få hemställa, att i utskottets kläm till det nyss av mig anförda fogas orden: »samt för uppvärmning av brukarens bostad». Jag kan nämna, att samma yrkande kommer att framställas i andra kammaren.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att därunder endast yrkats, av herr *Tjällgren*, att vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt skulle bifallas med följande tillägg i slutet av sista meningen i motiveringen: »samt för uppvärmning av brukarens bostad».

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering oförändrad samt vidare enligt herr Tjällgrens yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter; samt

nr 30, i anledning av väckta motioner om åtgärder för höjande av stödjordbrukens avkastning och för anpassning av deras livsmedelsproduktion efter tidsförhållandena.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.

Punkterna 1—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13.

Lades till handlingarna.

Punkterna 14—19.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 20.

Lades till handlingarna.

Punkterna 21—29.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 32, i anledning av väckta motioner angående omläggning av statens upphandling av fisk, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmälde statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 178, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 av anslag till anordnande av skyddsrum vid vissa lots- och fyrplatser.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 101 bifölles även av andra kammaren.

Anmälde andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 188, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående förordning om ändrad lydelse av 23 § 2 mom. och 34 § 1 mom. vägtrafikstadgan den 23 oktober 1936 (nr 562), dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 189, i anledning av väckt motion angående begränsning av hastigheten för motorfordon.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning, beträffande förslaget nr 188, att utskottets hemställanden i utlåtande nr 20 samt, i fråga om förslaget nr 189, att utskottets hemställanden i utlåtande nr 21 bifölles även av andra kammaren.

Anmälde bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 191, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 17 juni 1938 (nr 370) om särskild skatt å förmögenhet.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i betänkande nr 20 bifölles även av andra kammaren.

Anmälde första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m.; samt

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 kap. 6 § och 4 kap. 7 § giftelmålsbalken.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning, beträffande förslaget nr 192, att utskottets hemställan i utlåtande nr 26 samt, i fråga om förslaget nr 193, att utskottets hemställan i utlåtande nr 27 bifölles även av andra kammaren.

Anslag till
egnahems-
verksamheten
m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till egnahemsverksamheten för budgetåret 1940/41 m. m. jämte i dessa ämnen väckta motioner.

I en till riksdagen den 8 mars 1940 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 130, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att fatta beslut på sätt i propositionen under särskilda med I—XVIII betecknade punkter närmare angivits.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

- 1) I: 164 av herr *von Stockenström* m. fl., likalydande med II: 227 av herr *Lundbom* m. fl.,
- 2) I: 165 av herr *Andersson, Elof*, likalydande med II: 243 av herr *Hedlund* i Häste,
- 3) I: 186 av herr *Caap* m. fl., likalydande med II: 246 av herr *Lövgren* m. fl.,
- 4) I: 187 av herr *Sten*,
- 5) I: 188 av herr *Johanson, Karl August*, m. fl., likalydande med II: 244 av herr *Sandberg* m. fl.,
- 6) I: 189 av herr *Nilsson, Bror*,
- 7) I: 190 av herr *Mannerskantz* m. fl., likalydande med II: 247 av herr *Nolin* m. fl.,
- 8) I: 191 av herr *Carlström* m. fl., likalydande med II: 245 av herr *Lövgren* m. fl.,
- 9) II: 6 av herr *Ericson* i Boxholm,
- 10) II: 226 av herr *Närlinge*,
- 11) II: 228 av herr *Ericsson* i Sörsjön m. fl.,
- 12) II: 229 av herr *Ericsson* i Sörsjön m. fl. samt
- 13) II: 248 av herr *Sandström* m. fl.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet avfattat sin hemställan i särskilda med A I—A XVII och B betecknade punkter.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten A I.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag godkänna under punkten införd avlöningsstat för egnahemsstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1940/41.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Sedan riksdagen förra året fattade principbeslut i egnahemsfrågan har det faktiskt inträffat så pass mycket, att man tycker det hade varit riktigt, om riksdagen tagit någon hänsyn därtill vid behandlingen i år av denna fråga. Det föreliggande utskottsutlåtandet ger emellertid nästan det intrycket, att utskottsledamöterna inte alls skulle ha läst tidningarna under de sista sex månaderna. Emellertid kan man ju inte förutsätta, att så är fallet. Utskottets ställningstagande måste väl därför bero på att man anser, att även om förhållandena skulle skärpas ytterligare utöver vad som nu är fallet genom de stora militärinkallelserna och en ytterlig anspänning av rikets finansiella resurser, så skulle man i alla fall lämpligen kunna genomföra denna omorganisation, som beslöts i föl under helt andra tidsförhållanden.

Anslag till egnahemsverksamheten m. m. (Forts.)

Det är mot denna uraktlåtenhet att rätta sig efter förhandenvarande omständigheter, som jag har velat reagera genom den motion, jag väckt och som går ut på att man skulle åtminstone uppskjuta att genomföra den nya organisation, framför allt de statliga egnahemsnämnderna i länen, som förra året beslöts. Denna organisation drar en kostnad, som inte är så oväsentlig, och dessutom medför ett beslut nu, att man har bundit sig för många år framåt. Om det blir så, att verksamheten under de närmaste åren inte kan vidgas utöver sin nuvarande omfattning — något som jag för min del anser vara det troligaste — och jag skulle tro att alla, som sitta i denna kammare, ha samma mening — då är det ju egentligen märkvärdigt, att man vill tillsätta en stor stab av tjänstemän, vars enda uppgift är att handha den ökning av verksamheten, som man annars tidigare hade tänkt sig. Vore det inte riktigare att låta hushållningssällskapens egnahemsnämnder fortfarande sköta om denna verksamhet, till dess man kan vara förvissad om att läget har hunnit stadga sig, så att det möjliggör ett reellt verkställande av den ökade verksamheten enligt förra årets riksdagsbeslut? Detta är de väsentliga skälen till att jag kommer att yrka avslag på punkterna A II) och A III) i utskottets hemställan samt dessutom under punkten A IV) på de anslag, som begäras för de statliga egnahemsnämnderna.

Det är emellertid inte bara i denna del, som jag har framställt yrkande i motion liksom även i reservation. Mitt yrkande åsyftar även andra delar av det förut fattade riksdagsbeslutet. Så till exempel anser jag det vara oriktigt, att staten tar på sig risken att belåna en stor del av landets mindre jordbruksfastigheter upp till 90 % av deras fastighetsvärde samt att möjliggöra, att även de fastigheter, som förut äro bildade, skola kunna få sådana lån. På grund av svårigheten att erhålla lån och till följd av den skärpning i ränteläget, som nästan alla människor ha blivit utsatta för, är det väl sannolikt, att det kommer att bli en ström av lånesökande till egnahemsverksamheten, om man där kan få belåna sina fastigheter till en ränta, som är avsevärt lägre än hypoteksföreningarnas, och med en belåningsgräns upp till 90 %. Man kan ju knappast tänka sig, att folk inte skall få reda på detta och börja tillämpa det. Och då frågar jag: kan staten verkligen klara en sådan sak? Jag anser, att man borde uppskjuta ett beslut i den riktningen.

Vidare är det frågan om arrendeegnahemmens utbyggnad. Detta spörsmål har ju under flera år varit en tvistepunkt, kan man säga. Det är statens jordnämnd, som hittills handhaft denna sak, men hädanefter är det meningen, att denna nämnd skall avskaffas och dess verksamhet övertagas av egnahemsstyrelsen. Vartefter byggnadskostnaderna stigit, har det blivit svårare och svårare att få kostnaderna för dessa arrendeegnahem så pass låga, att arrendatorerna kunnat få drägliga arrendevillkor. Under senare år har förräntningen sjunkit så långt, att statens ränta på de investerade pengarna numera har kommit ner i 1½ à 2 % eller någonting sådant. Det blir då så, att staten i nuvarande tider antingen får investera pengar, som bli i det närmaste räntelösa, eller också får man sätta många jordbrukare i ett svårt läge med för höga arrenden. Det måste bli endera. Något tredje alternativ tror jag inte det finns möjlighet att hitta på. Utskottet säger ju självt, att all slags försiktighet och återhållsamhet bör iakttagas, och en sådan inställning tycker jag skulle ha fått ett naturligt uttryck i att man slagit ned anslagsäskandet från en miljon kronor, som här är begärt, till hälften eller 500,000 kr., vilket belopp jag föreslagit. Jag tror det kan bli svårt att använda även ett kapitalökningsanslag av denna senare storlek. Men blir det beviljat, föreligger i varje fall en möjlighet att göra någonting, därest ett gynnsamt tillfälle skulle yppa sig, och då är rörelsen inte alldeles låst.

Anslag till egnahemsverksamheten m. m. (Forts.)

Sedan vill jag påpeka ett par speciella punkter. En av reservationerna, som är framlagd av jordbruksutskottets ordförande, herr Johansson i Björnlunda, har biträttts av mig och herr Janson i Frändesta. Den går ut på att vissa hushållningssällskap skola ha 5,000 kr. var för att täcka utgifter i samband med omorganisationen av egnahemslåneverksamheten, medan det i Kungl. Maj:ts proposition är föreslaget, att Malmöhus läns hushållningssällskap skall ha ett belopp, som är tio gånger så stort. Reservationen sammanhänger delvis med det sätt på vilket, efter vad som upplysts oss, Malmöhus läns hushållningssällskaps riskfond har gått till spillo. Vi ha för vår del inte kunnat undgå att göra den reflexionen, att följderna av utgifter man gör inte helt och hållet skola bäras av andra. Naturligtvis vet jag, att det också kan anföras vissa skäl för utskottets yrkande, men jag tycker, att det borde vara möjligt för det hushållningssällskapet att klara sina finanser, lika väl som andra ha fått göra det. Jag har emellertid inte tänkt, herr talman, att ställa något yrkande på den punkten.

Inte heller ämnar jag ställa något yrkande beträffande frågan om arbetarsmåbrukslånefonden. Jag anmälde till utskottets sekreterare, att jag endast ville avge en blank reservation. Jag ville därmed markera, att det var ett formellt felaktigt tillvägagångssätt att, som utskottet här gjort, ta bort 50,000 kr. från Kungl. Maj:ts förslag om två miljoner kronor till en fond och av detta belopp göra ett anslag, som är avsett att förbrukas. Jag tycker knappast, att ett sådant förfaringssätt kan betecknas som riktigt. Jag har inom utskottet yrkat avslag på motionen om denna sak, men när det förslaget inte blev godkänt, så hade jag inte tänkt göra annat än anmäla, att jag tycker, att utskottets förfaringssätt är felaktigt.

Ja, herr talman, jag vet ju, att det inte är några utsikter att här genomföra min mening, men jag tror, att det kommer att givas många bevis på att jag har rätt i min uppfattning, att man inte i nuvarande läge bör anslå medel mera än man tror, att de komma att bli förbrukade. Det har sagts, att om pengarna till arrendeegnahemsfonden inte skulle gå åt, så finnas de i alla fall kvar. Nej, så får man ej resonera, ty det går t. ex. inte för sig att ta dem och köpa kanoner för dem. Och det är enligt min mening ju närvarande ett bättre sätt att använda pengarna. Detta anslag måste ju i alla händelser tas upp i budgeten, och sedan skall det stå där och inte göra någon nytta. Det är bättre att sänka beloppet, så har man möjlighet att använda de pengar, man möjligen kan pressa fram ur landet, till behov, som äro aktuella just nu.

Det har anmärkts inom utskottet, att mitt förslag om att inte inrätta de statliga egnahemsnämnderna icke skulle innebära någon besparing, därför att man då skulle vara tvungen att ge hushållningssällskapen ungefär lika mycket pengar i form av bidrag till egnahemslåneförmedlingen som man sparar in på de statliga egnahemsnämnderna. Men faktum är, att det yrkande, som jag har framställt, innebär en besparing av 1,022,000 kr. på de statliga egnahemsnämnderna samt 500,000 kr. på egnahemslånefonden, och hur kolossal stora belopp som faktiskt skulle bli inbesparade, om man slipper belåna fastigheterna upp till 90 % och mot denna ränta, som är lägre än hypoteks-föreningarnas, det vågar man inte ens gissa på.

Nu menar jag, att hushållningssällskapen få lov att klara sig hela året med de 675,000 kr., som de här få som egnahemslåneförmedlare under första halvåret. Även där måste man hålla igen, tills man får se hur det kan gå. Jag föreställer mig, att hushållningssällskapen till ett kommande budgetår kanske få klara sig med ännu lägre belopp för denna verksamhet.

Sedan vet man ju också, att den nya organisationen medför en massa onö-

Anslag till egnahemsverksamheten m. m. (Forts.)

diga förrättningsresor. Detta är den principiella synpunkt, som vi höllo på i föl, att de statliga egnahemsnämnderna äro opraktiska, då det blir för litet samarbete med hushållningssällskapens övriga konsulentverksamhet.

Jag har här med några ord berört huvudsynpunkterna, och jag skall inte utveckla dem i någon fylligare diskussion, för såvitt inte någon här i kammararen ger anledning till det. Jag inskränker mig nu, herr talman, till att yrka bifall till den nu föredragna punkten A I), men däremot skall jag be att få yrka avslag på punkten A II) och A III) samt på vederbörande anslag under punkten A IV).

Herr Gabriellson: Herr talman! Herr Mannerskantz talade i början av sitt anförande om att jordbruksutskottet kanske inte hade läst tidningarna så noga på sina sista tiden, men jag tror, att det räknesätt, som herr Mannerskantz begagnade, när han kom fram till en besparing på 1,020,000 kr. som följd av sitt förslag, också kan förklaras så, att herr Mannerskantz inte läst riktigt rätt. Kostnaden för den nya organisationen av egnahemsverksamheten skulle allt som allt bli 1,327,800 kr. Om man nu skulle dra in på anslagen till egnahemsnämnderna, såsom herr Mannerskantz här yrkar, med 1,020,000 kr., så måste staten självfallet betala ut de förutvarande bidragen till hushållningssällskapen, som utgå enligt kontrakt. Inte kan väl herr Mannerskantz vara så barnslig, att han tror, att hushållningssällskapen skulle sköta denna sak för ingenting i framtiden, utan anslaget expensmedel till länemämnderna måste i det fallet utgå som förr. Det är bara att automatiskt beräkna detta belopp efter $\frac{1}{2}$ % på hushållningssällskapens skuld till statskontoret. För det löpande budgetåret uppgår detta anslag till 1,290,000 kr., och beräkningen för ett följande år kunna vi göra efter samma grunder. Dessutom måste väl ändå herr Mannerskantz vara med på att staten får betala den kostnad, som egnahemsstyrelsen drar. Det är ju inte meningen, att egnahemsstyrelsen skall indragas, ty den är ju upporganiserad och måste underhållas. Resultatet blir då, att herr Mannerskantz' förslag innebär en merutgift för statsverket på över 200,000 kr., i stället för att man, som herr Mannerskantz uppgav, skulle kunna spara in 1,020,000 kr.

Jag tror också, att herr Mannerskantz överdriver, när han menar, att vi inte skola fortsätta denna form av jordbrukshjälp på grund av de dåliga tiderna. Jag tror, att de dåliga tiderna snarare böra vara en maning till oss att fortsätta denna verksamhet. När kriget en gång slutar, få vi lov att räkna med arbetslöshet i stor skala. Då blir det av stort värde, att så många som möjligt ha ett eget hem och en jordbit, som de kunna syssla med och även existera på. Det skulle sålunda vara utomordentligt lyckligt, om vi genom statens medverkan kunde driva fram denna rörelse i stället för att hålla den tillbaka.

Jag anser också, att denna sak är lika viktig som att vi lägga an på att öka vårt försvar, vilket jag naturligtvis betraktar som en utomordentligt angelägen uppgift. Att skapa en allt större jordäggande befolkning anser jag vara en försvarsåtgärd så god som någon. Vi ha ju från Finland mycket goda exempel på att man där fått en enig befolkning till stor del på grund av att folket fått möjligheter att skaffa sig utkomst på sin egen jord.

Ja, jag skulle ju kunna utveckla denna sak ytterligare, men jag kan inskränka mig till att säga, att när riksdagen redan i föl i princip beslöt, att egnahemslåneverksamheten skulle handhavas av staten, och egnahemsstyrelsen då fick i uppdrag att underhandla med hushållningssällskapen, och hushållningssällskapen på sina årsmöten beslutat att överlämna hela egnahemslåneverksamheten till staten, skulle det enligt min mening vara ganska underligt.

Anslag till egnahemsverksamheten m. m. (Forts.)
om staten redan året efter skulle besluta, att hushållningssällskapen skola ha denna låneverksamhet kvar. Jag anser därför, att alla skäl tala för avslag å herr Mannerskantz' motion.

Vad nu beträffar egnahemslånefonden, som herr Mannerskantz säger att man skulle kunna anvisa mindre belopp till, är det ju så, att egnahemslånefonden nu kommit så långt, att den är så att säga självförsörjande. Vi ha icke föreslagit, att det skall anvisas medel till egnahemslånefonden, utan det är bara frågan om rätt att från densamma utlåna av de medel, som där redan finnas.

Herr Mannerskantz nämnde också beträffande de 675,000 kronor, som nu äro föreslagna, att egnahemslåneförmedlarna böra kunna vara nöjda därmed. Det blir bara ett förskott eller en engångsutgift, men om hushållningssällskapen fortfarande skola ha kvar denna låneverksamhet, måste man följa den uppgörelse, som är träffad med dem.

Vidare skulle jag bara vilja säga några ord med anledning av att vi frångått den kungl. propositionen på en punkt, där utskottet är enigt med undantag av en ledamot. Det gäller lönegraden för egnahemsdirektörerna. Jag hoppas, att herr jordbruksministern inte har något emot utskottets ståndpunkt, utan anser, att dessa egnahemsdirektörer, som nu komma att få en ställning med så pass stort ansvar som de komma att få, också äro berättigade att placeras i den lönegrad, i vilken utskottet föreslagit dem placerade. Jag skulle kunna räkna upp en hel del befattningshavare i ännu högre lönegrad, vilka egentligen ha betydligt mindre ansvarsfull ställning än dessa egnahemsdirektörer komma att få.

Det är sagt i propositionen, att en placering av egnahemsdirektörerna i lönegraden A 24 skulle kunna få sina konsekvenser, när det blir fråga om hushållningssällskapens omorganisation, men jag tror icke, att vi behöva vara rädda för den konsekvensen, därför att det här gäller statliga tjänstemän och icke hushållningssällskapens tjänstemän. Och med hänsyn till det stora ansvar, som lägges på dem, har utskottet ansett, att de böra placeras i denna lönegrad. Detta är anledningen till att jag kommer att yrka bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

En annan fråga, som kanske är en principfråga, gäller tjänstemannen i egnahemsstyrelsen byrådirektören Agerberg. Därvidlag har egnahemsstyrelsen föreslagit och jordbruksministern tillstyrkt, att han skulle, därest han komme att söka och erhålla egnahemsdirektörsbefattning, såsom han hade låtit förstå att han ämnar göra, få behålla den löneställning han för närvarande innehar i egnahemsstyrelsen. Det är några utskottsledamöter, som reserverat sig för ett förslag i den riktningen, och jag kommer att yrka bifall till reservationen.

Slutligen har jag reserverat mig angående motionerna om att vi skulle få två egnahemskonsulenter i Västerbottens och Norrbottens län. För några år sedan beslöt riksdagen anvisa ganska stora summor till jordanskaffning i Västerbottens och Norrbottens län. För denna jordanskaffningsverksamhet fingo vi lov att anställa tjänstemän. Denna rörelse har utvecklat sig i ganska stor skala både i Norrbotten och i Västerbotten, och den har fått så stor omfattning, att det har ansetts behöfligt, att det skall finnas en konsulent för jordanskaffningsverksamheten och en för egnahemslåneverksamheten. Det har egnahemsstyrelsen också föreslagit, men departementschefen har ansett, att man tills vidare skulle kunna nöja sig med en konsulent i vardera länet.

Jag förmodar, att det inte finns någon utsikt att nu få riksdagen att gå med på motionerna och reservationen, men jag skulle vilja hemställa till herr statsrådet att, då det kommer en framställning, som naturligtvis måste kom-

Anslag till egnahemsverksamheten m. m. (Forts.)

ma från dessa län, om anslag till anställande av dessa tjänstemän, frågan därom måtte framläggas redan vid nästa års riksdag. Det är ju, såvitt jag kan förstå, alldeles nödvändigt, när man offerar stora summor för att köpa egendomar, exploaterar dem och använder dem till egnahem, att det då också finns tjänstemän, som sköta om saken. Därvid tror jag, att det begåtts ett oförlåligt fel av riksdagen, då man anvisat medel exempelvis till bostadsförbättringar, medan man aldrig velat anvisa något till kontrollen över dem. Jag anser för min del, att det är lika nödvändigt att anvisa medel till skötsel och kontroll över en verksamhet som att anvisa medel till densamma, och därför vädjar jag till herr jordbruksministern, att han icke sätter sig emot att vi få anställa den arbetskraft, som är nödvändig för jordanskaffningsverksamheten.

Herr talman! Jag har tills vidare icke något yrkande.

Herr Nilsson, Bror: Jag skulle först i anledning av herr Mannerskantz' yttrande vilja säga, att hur kanonerna än dundra och bomberna regna, kommer det alltid att vara så, att människorna vilja ha ett hem, och det kommer alltid att finnas unga, fattiga människor, som behöva hjälp till att få ett sådant eget hem. Denna egnahemsfråga kan därför säkerligen aldrig komma i ett sådant läge, att den icke är aktuell. Om denna kris, såsom ju en gång får lov att ske, skall förbytas i en fredskris, komma alldeles säkert stora anspråk att ställas på såväl organisationen som de medel, som staten kan ha tillgängliga för ändamålet. Jag ber särskilt få påpeka, att den organisation, som vi nu gå att besluta om, icke alls är tilltagen för en utvidgning av verksamheten, såsom herr Mannerskantz synes hava uppfattat den. Det är min uppfattning, att den är alltför snävt tilltagen, och det kan inte bli fråga om annat än att bedriva rörelsen i ungefär samma omfattning som hittills. Om en utvidgning av verksamheten skulle kunna komma till stånd i någon större omfattning, är jag alldeles övertygad om att personalbehovet måste i högre grad tillgodoses än som skett i dagens proposition.

Jag har tillåtit mig att väcka en motion i denna fråga rörande räntan, och jag skall med anledning därav be att få säga några ord om den sidan av saken.

Kammarens ärade ledamöter torde erinra sig, att det i följd vid egnahemsfrågans principbehandling stod strid omkring frågan, hur räntan på egnahemslänen skulle beräknas. Klagomål från egnahemslantagare och ofta återkommande motioner i riksdagen om räntesänkningar för dessa ha bidragit till att hålla denna fråga ständigt aktuell. 1936 års egnahemsutredning hade också kännning av denna dragkamp, särskilt då räntan på den allmänna länemarknaden kom, såsom fallet var vid den tid denna utredning höll på med sitt arbete, att understiga den ränta, som egnahemslantagarna hade att erlagga för sina lån. Egnahemsutredningen sökte därför finna en utväg för låneräntans beräkning, som vore tillfredsställande ur såväl långgivarens som låntagarnas synpunkter och som kunde beräknas automatiskt. Denna utväg blev förslaget om den rörliga räntan, beräknad såsom medeltal på den ränta, som staten självt fått vidkännas vid sin upplåning genom obligationer under de tre senaste åren plus en kvarts procent i administrationskostnader. Den sålunda fastställda räntan skulle erläggas av *alla* låntagare, såväl äldre som yngre. I den under fjolårets riksdag framlagda propositionen godkände Kungl. Maj:t detta förslag med den ändringen, att räntan för den enskilde låntagaren skulle vara bunden under hela låneperioden. Därigenom kan man säga, att räntan blev både rörlig och fast: rörlig för långgivaren, men fast för varje enskild låntagare. Jordbruksutskottet förordade icke denna anordning utan anslöt sig mera

Anslag till egnahemsverksamheten m. m. (Forts.)
helt till egnahemsutredningens förslag, men här i kammaren segrade frampå småtimmarna den kungl. propositionen med en rösts majoritet.

Nu vågar icke Kungl. Maj:t stå fast vid sitt eget förslag, som av riksdagen godkändes i fjol. Nya sakkunniga hava tillkommit och utdömt den antagna regeln för ränteberäkningen såsom numera otillfredsställande. I nuvarande allvarliga och oberäknliga tidsläge skall jag ge mig utan strid på denna punkt, varom jag annars motionerat i tanke att söka förmå kammaren att stå fast vid sitt en gång fattade beslut. Jag hoppas dock att de nya räntesakkunniga, när de bli färdiga med sitt betänkande, ha tyngre argument att komma med än det i den kungl. propositionen anförda, nämligen att räntan å egnahemslånen genom regelns tillämpning skulle bli alltför låg i förhållande till det allmänna ränteläget. Som det nu är ställt, få vi bli vid de gamla bestämmelserna rörande räntan och laga efter lägligheten. Till äventyrs komma vi aldrig längre med detta svårlösta problem.

En gång, förr eller senare, måste vi på allvar taga itu med det stora problemet att få till stånd lämpliga och bärkraftiga jordbruksenheter i vårt land, varest de ofullständiga jordbrukens antal är alldeles för stort. Häre ser jag en av de största uppgifterna för den egnahemsorganisation, som vi i dag gå att skapa.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag i alla punkter.

Friherre Beck-Friis: Herr talman! I motionen nr 190 i första kammaren har jag tillsammans med tvenne andra av denna kammars ledamöter hemställt, bland annat, att riksdagen måtte besluta, att med inrättande av statliga egnahemsnämnder tills vidare skulle få anstå.

Jag vill understryka orden »tills vidare», och jag är angelägen få framhålla, att det är främst av hänsyn till det ansträngda statsfinansiella läget, som jag ansett ett uppskov med genomförandet av 1939 års principbeslut vara önskvärt. Alla besparingar, som kunna göras, böra också göras. Alla mindre nödvändiga åtgärder, som kräva kapitalutlägg, böra väl i tider som dessa få stå tillbaka för de absolut nödvändiga åtgärderna, främst då på försvarets område.

Utskottet har ju också funnit de skäl, som i motionen anförts, värda visst beaktande, särskilt nödvändigheten av att i nuvarande krisläge iakttaga största möjliga sparsamhet med allmänna medel och därför söka undvika nya kostnadskrävande anordningar. Utskottet anser det dock vara en sådan trängande samhällsangelägenhet, att 1939 års egnahemsreform fullföljes enligt den antagna planen, att utskottet inte ansett sig kunna biträda motionärernas uppskovsyrkande.

Jag kan inte finna, att denna samhällsangelägenhet är så trängande, som utskottet velat göra gällande. Jag tror tvärtom, att man skall finna, när egnahemsnämndernas berättelser för 1939 års verksamhet komma att sammanställas, att egnahemsrörelsens omfattning snarare minskar än ökar. Åtminstone peka uppgifterna från mitt läns egnahemsnämnd i sådan riktning. Under år 1939 har nämligen i Stockholms län inte mer än 39 personer beviljats egnahemslån med ett sammanlagt belopp av omkring 184.000 kronor, därav endast 30.700 kronor till jordbrukslägenheter. Jag anför dessa siffror för att visa, att man, enligt min mening, knappast kan tala om egnahemsverksamhetens organisation som en trängande samhällsangelägenhet. Det är ju möjligt, att egnahemsverksamheten under den nya organisationen kan komma att öka i omfattning, men det är ingalunda säkert, då det väl är andra faktorer än organisationsformen, som härvidlag äro utav avgörande betydelse.

Jag vill vidare framhålla önskvärdheten av att frågan om egnahemsverk-

Anslog till egnahemsverksamheten m. m. (Forts.)

samhetens omorganisation får anstå i avvaktan på utformandet av hushållningssällskapens framtida arbetsuppgifter. Många skäl tala för att dessa två frågor, egnahemsverksamheten och hushållningssällskapens verksamhet, lösas i ett sammanhang. Huvudskälet för ett uppskov med inrättandet av de statliga egnahemsnämnderna ligger emellertid, som jag redan framhållit, på det finansiella området. Det är avsevärda belopp, som kunnat inbesparas, om utskottet följt vår hemställan om uppskov, och några nämnvärda olägenheter därav kunna knappast uppstå, då hushållningssällskapen efter min uppfattning äro väl skickade att tills vidare, som hittills, omhändervärd egnahemsverksamheten.

Herr talman! Jag har velat framhålla dessa synpunkter, men jag har intet särskilt yrkande att framställa.

Herr Lindhagen: Herr talman! Vi äro nu inne på försöken eller ansatserna att, som sker varje år, förbättra denna s. k. *statens egnahemslånerörelse* med lån på lån, vilket innebär även bördor för dem, som skola få lånen, att visa att de äro värdiga en sådan nåd av staten. Under tiden återkomma, som en talare här sade, dessa frågor oupphörligt. En jordbrukare i Norrland skrev till mig för ett par år sedan: »Lån kunna vi nu få till allting, men vi digna under bördorna av räntor och amorteringar».

Här är det nu fråga om ett palliativförsök. Det blir ingenting annat än palliativ med dessa vänliga lån och utsatta villkor för lånen. *Här behövs en jordreform*, herr talman, liksom i många andra länder. Även hos oss grundades en sådan vid sekelskiftet genom norrlandslagarna och deras utsträckning sedermera delvis till hela landet, och det är det, som man vill undvika, så länge avgörandet i dessa frågor ligger i det avlägsna Skåne.

Jag upprepar en episod i andra kammaren. Dess nuvarande talman sade en gång, när det gällde sådana här frågor för många år sedan, då jag var medlem av andra kammaren, och södra och mellersta Sverige men framför allt Skåne hade misshandlat norrlänningarna och deras rätt. I det han slog näven i bordet, sade han till mig och en kamrat, som stod bredvid honom: »*Det finns inget annat fel med Sverige, än att Öresund inte går norr om Skåne.*» *Detta säger jag nu i all vänlighet åt de skoglösa skåningarna, ty jag tycker om dem för andra egenskaper. Men liksom Sävström kan jag såsom likaledes upplanning i vidsträckt bemärkelse icke förälska mig i deras bristande goda vilja eller måhända ofrivilliga inkompetens i rikets skogsbygders jordproblem och dettas lagvägar.*

Jag lägger ifrån mig denna proposition, ty man blir bara ledsen att se och läsa i densamma med statens av regeringens skåningar omhuldade egnahemslånerörelsens sedvanliga defaitism nu på senare tid att söka med *svaga palliativ* komma ifrån livets allvar och generella lösningar i jordfrågans grundproblem. *Att värdslösa roten och ändå ordna grenarna detta är som bekant omöjligt. En ledande tanke och en ordnande hand över jordfrågan och dess lagvägar krävas.* Ännu vila olösta på regeringens bord vissa grundfrågor för en jordreform, som framlades av Norrlandskommittén och de två följande jordkommissionerna.

Nu synes norrlänningarnas bondestam blivit ursinnig eller åtminstone otålig över hela detta sydsvenska och skånska system. De ha satt sig i sinnet att göra uppror på något sätt. De hålla möten och komma att hålla möten för att få en jordreform. De förkasta icke lånemöjligheten, men de vilja ha en jordreform, som i grundfrågorna leda ut i mera än ingenting — ja, ingenting är kanske för mycket sagt, därför att det är ju bra att de kunna få lån, men de kunna icke få jord, vilket ju är huvudsaken, om man skall skapa *fullständiga jordbruk*.

För att taga ett exempel var det jag, som i 1901 års norrlandsmotion och i de tre jordkommissionerna i norrlandskommittén fäste uppmärksamheten på *de*

Anslag till egnahemsverksamheten m. m. (Forts.)

s. k. ofullständiga jordbruken, uppkomma i massor särskilt i Norrlands, Värmlands och Dalarnas skogsbygder genom en ägostyckningslag, som tillät att skogsbolagen skulle få gratis såsom skedde komma i besittning av jorden, man skulle få bryta ut ifrån gamla förvärvade bondejordbruk hela skogsområdet med ineliggande odlingsmöjligheter. Således jordbruk, barskrapade på nyodlingsmöjligheter och även på nödiga skogstilldelningar. Det vimlar av sådana ofullständiga jordbruk. Hela Västerbottens lantmäterikår petitionerar till Konungen mot en sådan barbarism.

Vår tid är ju »utredningarnas» tid. Då borde väl även vara på sin plats att kunna kräva *en utredning om läget och antalet av förenämnda genom en småsint lagstiftning tillkomna ofullständiga jordbruk*. Deras fullständigande med tillbehör kan i regel ej ske annat än från den kronan förr tillhöriga skogsmark, från vilken det ofullständiga jordbruket kortsynt utbrutits. Sedan kan det allmänna bästa gripa sig an med den jordreform, som inom jordkommissionerna förordats på denna punkt. Det gäller återvinning av mark, som Gustav Vasa donerade till norrlänningarna. Då norrlandsfrågan var aktuell, förordade även högre myndigheter, både chefen för domänstyrelsen, chefen för lantmäteristyrelsen och andra att — såsom det sedan formulerades i vårt förslag — man måste »*återvinna till allmogen de odlingslägenheter med tillbehör*», som obehörigen gått ifrån dessa till torftiga torparhem avstyckade hemman. Denna grundfråga om de ofullständiga jordbrukens problem ligger ännu sedan 1904 på regeringens bord och har där icke upptagits till behandling annat än för uppfinningar och förevändningar att skjuta undan den.

Vi stå nu inför en ny period av uppblomstring för bolagsväldet. Skogsbolagens industriella verksamhet är en lycka för landet. Men nu äro åter skogsbolagen gunstlingar på högre ort, och därför slumpar det sig så att det utträngda jordfolket får så litet som möjligt. Och där man ger något skall det vara lån och lån och lån, amorteringar, amorteringar och amorteringar och räntor på räntor på räntor.

Det är för litet, herr talman. Så oerhört som industrien förtjänat på statens oöverlagda sätt att gratis, kan man säga, avyttra sina domäner, borde erforderlig odlingsjord med tillbehör i någon husbehovsskog kunna tilldelas dessa hemman till och med utan ersättningskyldighet i rimliga fall. Nu i krigstider tagas ut ofantliga skattebelopp på alla händer, och stormakterna i krig utplundra i sin mån våra »livsområden». Varför skall då icke ersättningen för återvinning av tilläggsjord också kunna utgå väsentligen som en beskattning? Alla medborgare och alla, som ha jordbruk och pengar, få ju bidraga, och då skola väl också de stora domänerna, som ha kommit till stånd genom tillåten gratisskövling av kronans jordegendom, få bidraga något på sitt sätt.

Den här frågan har väckts flera gånger, ja, nästan vartenda år sedan 1904, men den dör bort mer och mer i underkastelse för den skoglösa, inför problemet främmande skånska regimen. Och med de norra landsändarnas allt mer minskade jordbruksrepresentation i riksdagen samt tidernas destruktiva väsen faller den andliga sådden till största delen på tidens tundror. De små jordbrukarna i skogsbygderna sakna hållpunkter för fullföljande av sina fäders verk. Ha de gått in i högerpartiet, bondeförbundet eller i liberala partiet, är det förkylt, och nu är det snart lika förkylt, om de gått in i det socialdemokratiska partiet.

Den ifrågasatta expropriationslagen har oavslutligt avböjts av partiledningar, men äntligen har det dock befunnits nödvändigt att göra något. Och där sitta skåningarna, stödda av en i ämnet helt avvisande justitieminister, som ej heller praktiserat i domarekallet, och filosofera på: hur skall man nu bära sig åt med det här, så att det inte slutar med någon försmak av revolution, vilket inte kan tillåtas? Jordbruksministern, som på andra områden är en rejäl med-

Anslag till egnahemsverksamheten m. m. (Forts.)

människa, har nu kommit underfund med att det måste göras något, men det skall ske »försiktigt». Och försiktigheten visar sig i ständiga uppskov år efter år, så att ingenting händer. Det borde väl eljest i år ha kommit i samband med egnahemslånerörelsens proposition. Och vad betyder »försiktigt»? Givetvis palliativ. Det blir ingenting annat. I en sådan här fråga måste det handlas tappert och klokt — tappert så att den stora saken verkligen i anda och organisation slår i spann för alla förekommande fall, och klokt så att man inte överilar sig med verkliga orimligheter. Det kräver ett statligt initiativ. Enskild företagsamhet på alla händer blir det föga bevänt med.

Nu få vi väl under denna riksdag en debatt om denna sak, när min motion i dessa frågor, som hänvisats till andra lagutskottet, kommer på riksdagens bord. Jag interPELLerade också om den saken, ty som representant för jordfrågan här i riksdagen får man ju använda alla utvägar, som stå till buds. Och jordbruksminister Pehrsson-Bramstorp synes vara en minister, som svarar på interpellationer. Han har också redan besvarat min interpellation. Det hann jag inte få veta, förrän samma dag jag var i Norrköping för att hålla ett äskat föredrag om fredens nu föraktade idé. Jag upptäckte då på kvällen i en Norrköpingstidning, att min interpellation blivit besvarad samma dag. Jag blev naturligtvis mycket ledsen för att jag inte kunnat närvara, men jag talade sedan med ministern telefonvis, med förhoppning, att när min motion i jordbruksfrågan kom före, vi kanske då kunde upptaga debatten även om interpellationen. Därtill nickade ministern telefonvis bifall.

Jag skall inte ödsla vidare tid på den nu föreliggande propositionen. Den går ju igenom, och jag har ej heller medhunnit någon egen motion att stödja mig vid. När de missnöjda norrlänningarna, föreställer jag mig, nästa sommar — om världskrigets förbrytelser tillåta oss att överhuvud taget hålla sammanträden här i Sverige — skola samlas igen, skall jag försöka få vara med och hjälpa till att uppvigla dem på det här området.

Herr talman! Jag har intet yrkande att framställa.

Herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Utskottet har ju i hudsak tillstyrkt propositionen, och jag har för min del ingen erinran att göra mot utskottets förslag.

De anmärkningar, jag fick från herr Lindhagen nyss, tar jag naturligtvis med ganska stor ro. Det är inte alla som äro lika tappra som herr Lindhagen, men det arbete, som herr Lindhagen på detta område presterat, har dock inte lett till stora resultat, vare sig när det gäller Norrland eller andra områden.

Beträffande egnahemsdirektörernas löner har utskottet intagit en annan ståndpunkt än propositionen. Utskottet åberopar, att utredningen har angivit den 24:e lönegraden såsom den lämpliga, men då förra året frågan behandlades, hade man ju tänkt att ha olika löner i olika län. Detta avstyrktes av flera myndigheter, bl. a. statskontoret, och allmänna lönenämnden menade på goda grunder, att det inte är lätt att klassificera de olika länen i sådana, där det är mera eller mindre att göra, ty det är klart, att en duktig egnahemsdirektör — om han skall kallas så; jag har funderat mycket på om det är rätta namnet — kan fylla en stor uppgift, även om hans verksamhetsområde inte är så stort som en del andras. Allmänna lönenämnden framhöll emellertid särskilt, att man i stället kunde jämka lönen nedåt, och jag har gjort detta, inte bara med hänsyn till den ekonomiska situationen, utan även till utredningar, som pågå på andra områden. Jag har en känsla av att löneplaceringarna börjat tendera uppåt toppen litet för mycket och att det därför vore försiktigare, om man hänförde dessa tjänster till 23:e lönegraden. Nu har ju ett praktiskt taget enhälligt utskott förordat den 24:e lönegraden, och som

Anslag till egnahemsverksamheten m. m. (Forts.)

jag sagt i propositionen, få dessa tjänstemän utan tvivel en maktpåliggande uppgift. Naturligtvis kan det diskuteras, huruvida den ena eller den andra lönegraden bör komma i fråga, men jag menar, att det borde vara rimligt att under dessa förhållanden gå den försiktigare vägen och ansluta sig till propositionens förslag om 23:e lönegraden.

Beträffande de konsulenter, som herr Gabrielsson nämnde, förstår jag fullt väl, att det bör finnas folk och kvalificerat folk för dessa uppgifter, men vi äro ju eniga om att i dessa tider skola vi inte utvidga verksamheten i större utsträckning än som är nödvändigt. Jag kan inte dela den uppfattning, som är framförd från visst håll, att man inte skulle genomföra organisationen helt och hållet, ty jag förstår inte vilken uppgift egnahemsstyrelsen skulle få, om man skulle behålla det gamla systemet med hushållningssällskapen och de nämnder, som hittills fungerat. Billigare bleve det inte, och det skulle inte medföra större effekt i arbetet. Det är ju ändå fråga om stora uppgifter för den svenska jordbrukspolitiken, inte minst en så angelägen sak som att försöka fullständiga sådana jordbruk som nu äro ofullständiga.

Då jag emellertid inte ansett mig kunna tillstyrka anställandet av två konsulenter i de två nordligaste länen, som man där anser sig böra ha, är det inte därför, att jag inte förstår att man behöver folk. Men det finns ju en grupp tjänstemän som kallas assistenter. Varför inte försöka anställa en duktig assistent, som kan få en uppgift inom organisationen? Sedan ser man, vilken omfattning verksamheten får, och kan rätta organisationen därefter. Jag tycker det är bättre, att man först får se, att det finns arbetsuppgifter för de anställda, än att man får en massa anställda, som inte ha några verkliga uppgifter. Man bör hellre ordna det så, att det samlas uppgifter för alla dem, som skola vara sysselsatta, och om utvecklingen blir tillfredsställande och uppgifterna växa, har man ju möjlighet att öka tjänstemännens antal eller skaffa sig högre kvalificerade tjänstemän, om man anser sig behöva det. Jag tycker inte att man skall gå den andra vägen och säga på förhand, att det skall vara så och så många tjänstemän, och låta frågan, om dessa tjänstemän ha de uppgifter att fylla, som de skulle ha, komma i efterhand.

Beträffande ersättningarna till olika hushållningssällskap har det ju inte varit möjligt för mig att avgöra, vilka belopp som äro de riktiga, utan beloppen ha motiverats av egnahemsstyrelsen och kommit fram efter förda underhandlingar. Man har därvid sagt, att i sådana fall, där hushållningssällskapen själva iklätt sig vissa utgifter utöver fonderna, har detta medfört en sanering av verksamheten. Som jag sagt i propositionen, vill jag inte förneka, att det kan förhålla sig så, men jag har inte kunnat få klarhet om huruvida det är riktigt eller icke riktigt, ty det finns ju ingen möjlighet att reda ut saken i detalj, och jag har därför anslutit mig till egnahemsstyrelsens förslag i den delen fullt och helt.

Jag skall inte uppehålla mig längre vid denna fråga. Vad herr Gabrielsson å utskottets vägnar anfört överensstämmer ungefär med mitt sätt att se saken, och vad jag invänt mot förslaget att inrätta två konsulentbefattningar i de nordligaste länen innebär ju inte, att jag inte inser, att ett ökat antal kan bli erforderligt i framtiden. För ögonblicket anser jag det inte nödvändigt, och jag tror därför, att utskottets väg i det fallet är den riktiga. Jag tror det hade varit bättre, om utskottet följt den av mig föreslagna vägen även i fråga om egnahemsdirektörerna.

Herr Lindhagen: Jordbruksministern sade, att jag inte lyckats något vidare i mina bemödanden i jordfrågan. Det kan vara sant i viss mån på grund av att det skoglösa Skånes statsråd, stödda av bondeförbundets justitie-

Anslag till egnahemsverksamheten m. m. (Forts.)

minister, på senare tider tagit avstånd från varje försök att gå till grunden med vår jordfrågas lagvägar. Det är tre i ministären från det skoglösa Skåne, som nu härska över norrlandsfrågan. Det är på grund av denna övermanning som jag skulle önska, att någon för jordfrågans lagvägar behjärtad medborgare från det norra riket finge deltaga i statsrådet vid avgörandet av dessa angelägenheter. Vi ha i alla fall genomfört förbud för bolag i hela Sverige att förvärva bondejord, och det anses ju i alla fall vara ett framsteg, för att ej säga ett genombrott. En del andra norrlandslagar ha också genomförts av norrlandsbänkarna med bistånd från det övriga Sverige samt delvis utsträcks till det övriga landet. Jordbruksministern har tydligen ingen aning om norrlandsfrågan, dess problem och sviter.

En hel del andra lagar, såsom *social arrendelag*, *vanhävdslag* och *bulvanlag* ha ju också kommit till stånd. De två förstnämnda måste förbättras, ty de utgöra kompromisser mellan första kammaren och andra kammaren. När andra kammaren gick radikalt fram och första kammaren höll emot, blev det en sammanjämkning, ett mellanting, som blev lag.

Bland de tre jordkommissionernas krav fanns det ett, som är tillfredsställande genomfört. Det gäller de s. k. *arbetarejordbruket* — jordkommissionen skilde i sitt betänkande mellan självförsörjande jordbruk och s. k. mindre jordbruk, de senare även kallade arbetarejordbruk. På detta område har verkligen den nuvarande regeringen under ledning av jordbruksminister Sköld inlagt stora förtjänster. Vårt förslag upptogs och genomfördes därför, att det stöddes av alla samhällsklasser. Även skogsbolagen stödde ivrigt uppslaget. De fingo därigenom även en pålitlig skogsarbetarestam, bunden vid torvan — *glebae adscriptus*, såsom romarne kallade det.

De övriga frågorna äro däremot ännu olösta, och jag vill tillägga en sak som jag inte nämnde sist, nämligen *bolagsarrendatorernas och deras vedertlikars under enskilda frigörelse* genom statens medverkan. En grundpelare för Sverige har alltid varit en självständig bondeklass eller som Geijer uttryckte det: »hell dig du frie man av järn, du bonde god». De tre kommissionernas majoritet tillstyrkte en lagstiftning för sådan frilösning och inom riksdagen har det oavlåtligt kämpats därför. I Finland har sedan länge den sagda arrendatorsbefrielsen genomförts.

I jordkommissionen blev Nils Wohlin hänförd av denna tanke och sade, att den skulle vi genomföra på ett och ett halvt år. Han blommar upp så där ibland. Men så fort går det knappast även med god vilja. Visst är att genom slik framsyn få dessa jordbrukare eget intresse av jordens rätta skötsel och tillfredsställelsen att för sig och sin familj skörda frukten av deras omtanke.

Nu invändes ibland från de stora jordägarna att många arrendatorer tycka att det blir billigare och lättare att tjäna under bolagen, men varför föreslår man i så fall inte upphävande av förbudslagen, så att alla bönder bli arrendatorer till sist? Då finge de ju det mycket bättre. Det vågar man dock inte i insikt om att i stort sett hela landet skulle resa sig mot en sådan tillbakagång.

En ännu ej uppnådd grundpelare i jordkommissionernas förslag är de i riksdagen ofta framförda kraven på förbudslagens utsträckning även till *enskilda spekulanter* *jordegendomsförvärv*, därest ej särskild koncession erhöles. I Norge har detta gått för sig. Även här var Nils Wohlin i början en ivrig förespråkare.

Herr von Stockenström: Herr talman! Eftersom jordbruksministern berörde frågan om de verkställande tjänstemännens placering i lönegrad, vill jag säga några ord om den saken.

Det förhöll sig så, att egnahemsutredningen, som mycket noggrant prövade frågan, föreslog placering i A 24. Departementschefen föreslog detsamma förra

Anslag till egnahemsverksamheten m. m. (Forts.)

året, då den stora propositionen lades fram, och detta förslag godkändes av riksdagen. Under överläggningen hade framförts den tanken, att det möjligen i vissa län skulle kunna ifrågakomma en lägre placering. Då nu i år departementschefen föreslår riksdagen, att placeringen definitivt skall fastställas till A 23, så har jordbruksutskottet reagerat mot att sedan man förra året enhälligt uttalat sig för en viss placering, man i år skulle sänka denna placering. Statsrådet har motiverat förslaget med att man borde avvakta den stora utredningen rörande hushållningssällskapen. Jag tycker emellertid knappast, att det skälet är bärande, sedan det nu definitivt beslutats, att hushållningssällskapen skola frikopplas ifrån egnahemsverksamheten.

Sedan vill jag tillägga, att det här gäller befattningshavare, på vilka det kommer att ställas ganska stora krav. De komma att stå i en ansvarig ställning, och särskilt om jordförmedlingen, såsom är att förvänta, framdeles kommer att taga betydligt ökad omfattning, är det mycket angeläget att man får högt kvalificerade och erfarna personer på dessa tjänster. Jag kan inte finna, att vi ha anledning att frångå det beslut, som fattades förra året, utan anser att utskottet i detta avseende följt en riktig väg, då utskottet förordar en placering i A 24, såsom det var tänkt förra året.

Nu har, såvitt jag förstår, inte heller statsrådet haft synnerligen mycket att invända emot denna placering. Det har inte heller framkommit något annat yrkande här och det finns inte heller någon reservant från denna kammar på denna punkt.

Jag har bara med dessa ord velat ange, huru man i utskottet sett på frågan.

Herr Gabrielsson: Jag ber att få säga, att jag är fullt belåten med det uttalande, som herr statsrådet gjorde i fråga om egnahemskonsulenter för jordanskaffningen i de nordligaste länen, och skall återkomma till den frågan, när den blir aktuell.

Jag glömde förra gången jag hade ordet att nämna något om fonderna. Det föreligger en reservation i utskottet med hemställan, att man icke skall bifalla Kungl. Maj:ts förslag, utan att ersättningen skall utgå med samma belopp till samtliga hushållningssällskap. Då skall jag i olikhet med herr Lindhagen säga, att skåningarna i detta fall visserligen ha syndat, men att de ha blivit syndare oförvållat. Det var nämligen statsmakterna, som på sin tid begärde, att Malmöhus län skulle göra någonting för att bilda egna hem genom att stycka stora gods, som inte användes på riktigt sätt. Detta slog olyckligt ut, och hushållningssällskapet förlorade en hel massa pengar, inte bara dessa högst 50,000 kronor, som de nu skulle få igen, utan mycket stora belopp. Vi ha följt denna verksamhet ända sedan egnahemsstyrelsens tillkomst 1928, och vi ha ansett, att även om saken inte skötts så, som vi ansett att den skulle skötas, var förlusten i viss mån inte självförvållad, och därför har egnahemsstyrelsen och sedan Kungl. Maj:t föreslagit, att Malmöhus läns hushållningssällskap skulle få större bidrag än de andra.

Vidare vill jag säga, att det finns andra hushållningssällskap än Malmöhus läns, som på denna verksamhet ha gjort förluster, som man kan säga icke varit självförvållade. Bland dem ha vi Södermanlands läns hushållningssällskap. Jag kan erinra om den stora egnahemskoloni, som anlades i Ärla, där hushållningssällskapet förlorade hela sin riskfond, men där inskränkte sig förlusten i alla fall till de egnahemslänemedel, som samlats till riskfond. Även en del andra hushållningssällskap ha gjort förluster, men Malmöhus läns hushållningssällskap har fått lägga ned ända till 150,000—200,000 kronor, och det är därför man ansett, att det borde ha ett större belopp i bidrag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

*Anslag till egnahemsverksamheten m. m. (Forts.)**Punkten A II.*

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte för egnahemsnämnderna fastställa följande

Personalförteckning.

Befattning.	Tjänstemän å ordinarie stat.	Lönegrad.
26 egnahemsdirektörer		A 24
4 egnahemskonsulenter		A 21
32 kontorsbiträden		A 4

Beträffande förevarande punkt hade reservationer avgivits av, utom annan

1) herr *Mannerskantz*, som i anslutning till de likalydande motionerna I: 190 och II: 247 på anförda skäl ansett, att med inrättandet av statliga egnahemsnämnder borde tillsvidare anstå och att de av utskottet under annan punkt föreslagna anslagen till egnahemsnämnderna: avlöningar 747,000 kronor samt omkostnader 275,000 kronor icke borde anvisas;

2) herr *Gabrielsson*, som anslutit sig till motionerna I: 186 och II: 246, likalydande, samt I: 188 och II: 244, likalydande, med yrkande om inrättande av ökat antal egnahemskonsulentbefattningar i Norrbottens och Västerbottens län.

Herr Mannerskantz: Jag ber att få yrka avslag på vad utskottet hemställt.

Herr Gabrielsson: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad,

Punkterna A III—A XI.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkt A XII.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte å kapitalbudgeten under Diverse kapitalfonder till Arrendeegnahemsfonden för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

Enligt en vid utlåntandet avgiven reservation hade herr *Mannerskantz* i anslutning till de likalydande motionerna I: 190 och II: 247 hemställt, att utskottet bort föreslå begränsning av kapitalökningsanslaget till arrendeegnahemsfonden till 500,000 kronor.

Herr Mannerskantz: Jag ber att få yrka bifall till min i punkten avgivna reservation med hemställan om att anslaget på 1,000,000 kronor till kapitalökning av arrendeegnahemsfonden måtte begränsas till 500,000 kronor.

Herr Gabrielsson: Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu föredragna punkten yrkats dels att vad utskottet

Anslag till egnahemsverksamheten m. m. (Forts.)
hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Mannerskantz*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att anslagsbeloppet bestämdes till 500,000 kronor.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna A XIII—A XV.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkt A XVI.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte godkänna av departementschefen i propositionen förordade grunder för uppgörelse mellan staten och hushållningssällskapen i avseende å överflyttningen till staten av egnahems- och därmed jämförliga lån, dispositionen av sällskapens riskfonder samt andra med egnahemsverksamhetens omorganisation sammanhängande frågor ävensom bemyndiga Kungl. Maj:t att i övrigt besluta om de åtgärder, som förordades av nämnda omorganisation.

I motiveringen hade utskottet anfört bland annat:

»Med tanke på de hushållningssällskap, som förlorat sina gamla riskfonder, har departementschefen föreslagit, att vartdera av dessa sällskap skall kunna av Kungl. Maj:t tillerkännas ett engångsanslag av 5,000 kronor för täckande av utgifter i samband med omorganisationen. Undantag har emellertid gjorts för Malmöhus läns hushållningssällskap såtillvida att detta sällskap på grund av särskilda förhållanden föreslagits skola i stället erhålla ett från 15,000 å 20,000 kronor till 50,000 kronor ökat förvaltningsbidrag för första halvåret 1940. Vad sålunda föreslagits i fråga om engångsersättningar till vissa hushållningssällskap föranleder ingen erinran från utskottets sida, ehuru väl utskottet varit tveksamt om lämpligheten av att icke jämställa samtliga här ifrågakommande hushållningssällskap.»

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Johansson* i Björnlunda, *Mannerskantz* och *Janson* i Frändesta påyrkat, att utskottet bort uttala sig för att Malmöhus läns hushållningssällskap icke borde intaga en förmånligare ställning än övriga sällskap, som förlorat sina gamla riskfonder, med avseende på engångsersättning för täckande av utgifter i samband med omorganisationen och att sålunda även nämnda sällskap borde tillerkännas allenast 5,000 kronor för sagda ändamål.

Herr Mannerskantz: Jag ber att få yrka, att näst sista meningen på sid. 21 i utskottets utlåtande måtte utgå ur motiveringen. Meningen lyder: »Undantag har emellertid gjorts för Malmöhus läns hushållningssällskap såtillvida att detta sällskap på grund av särskilda förhållanden föreslagits skola i stället erhålla ett från 15,000 å 20,000 kronor till 50,000 kronor ökat förvaltningsbidrag för första halvåret 1940.»

Herr Carlström: Herr talman! I fråga om riskfonderna, som ha tillkommit för att täcka på lån uppkomna förluster, har jag jämte en del andra medlemmar i denna kammare väckt en motion. Denna motion går ut på att man skulle göra en undersökning om huru de s. k. nya riskfonderna ha uppkommit.

Före 1928 funnos ju också riskfonder, de s. k. gamla riskfonderna, och de nya riskfonderna ha uppkommit efter 1928. Beträffande de gamla riskfon-

Anslag till egnahemsverksamheten m. m. (Forts.)

derna har ju riksdagen redan fattat beslut om att de skola få behållas av vederbörande hushållningssällskap. Däremot skola de nya riskfonderna i samband med statens övertagande av länestocken överlämnas till staten.

Nu ha ju dessa nya riskfonder i regel uppkommit genom statsbidrag, som ha utgått efter ett visst procenttal på länestocken till förvaltningskostnader och för täckning av låneförlusten. Den del av statsanslaget, som inte åtgått till dessa ändamål, skulle tillföras denna nya riskfond. Någon författningsbestämmelse om att andra medel än nämnda överskott skulle tillföras dessa riskfonder har inte förefunnits. Emellertid synes det ha varit så, att de olika hushållningssällskapen tillämpat skilda principer vid avsättningen av medel till riskfonderna. Av den tabell, som finns intagen i egnahemsutredningens betänkande, framgår ju tydligt, att det är en kolossal skillnad emellan fondernas storlek: de varierade från noll hos en del hushållningssällskap upp till exempelvis i Norrbottens län 251,603 kronor vid slutet av 1936. Det är alldeles uppenbart, att den norrbottniska riskfonden till väsentlig del tillkommit med andra medel än som anges i 36 § i kungl. kungörelsen den 8 juni 1928. Jag har här en redogörelse över hur pass stor riskfond man skulle ha haft i Norrbottens län, därest man inskränkt sig till att följa denna författningsbestämmelse. Fonden skulle i så fall vid slutet av 1938 ha utgjort omkring 46,000 kronor i stället för 341,684 kronor, som den blivit bokförd till. Hushållningssällskapet har således tillfört fonden annat kapital, än som avses i författningen, med inte mindre än 295,000 eller i runt tal 300,000 kronor.

Nu kan man fråga sig, hur denna stora fond i Norrbottens län har uppkommit. Vi motionärer ha försökt klarlägga den saken i vår motion. Fondens stora tillväxt har skett i viss mån genom en mycket försiktig utlåningspolitik, genom att utlåningen handhafs mycket varsamt, men också därigenom, att kommunerna i vissa fall ha trätt hjälpande emellan, då egnahems-läntagare icke sett sig i stånd att inbetala annuiteterna. Det har givetvis varit en stor social och ekonomisk angelägenhet för en kommun att se till, att en egnahemsläntagare suttit kvar på sin torva och där fått en nöjaktig bärgning, ty i annat fall skulle egnahemsläntagaren med familj kanske ha fått lämna sitt hem och komma på kommunens fattigvård. Samtidigt skulle naturligtvis också egnahemsnämnden ha fått ikläda sig den förlust, som uppkommit vid exekutiv försäljning av ett dylikt småbruk.

Slutligen har också en del av de utgifter, för vilka statens förvaltningsbidrag till egnahemsverksamheten varit avsedda, bestritts med sällskapets egna medel. Sålunda har sedan 1929 hushållningssällskapet självt bestritt kostnaderna för en egnahemskonsulent, och under tiden 1929—1939 uppges den sammanlagda utgiften för denna konsulent uppgå i runt tal till 94,000 kronor.

Nu måste det ju anses rättvist, att hushållningssällskapet kunde få tillbaka åtminstone detta belopp, som sällskapet lagt ut av egna medel för egnahemsverksamhetens bedrivande, så mycket mer som sällskapet ändå kan redovisa en så pass stor behållning i riskfonden.

Statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har likväl icke ansett lämpligt att göra en sådan omräkning av riskfonderna, som vi motionärer ha föreslagit, och till samma ståndpunkt har utskottet kommit. Det kan ju så vara, att avslutade och reviderade räkenskaper skola gälla, men när det som i detta fall förhåller sig på det sättet, att hushållningssällskapet har tillskjutit egna medel — låt vara indirekt — till riskfonden, så bör det ju vara riktigt, då nu sällskapet skall avveckla denna rörelse, att sällskapet får tillbaka åtminstone så pass mycket som det lagt ut för ändamålet.

Anslag till egnahemsverksamheten m. m. (Forts.)

Det är alldeles uppenbart, herr talman, att, så som ärendet nu ligger, med ett enhälligt utskottsutlåtande, jag inte kan framställa något yrkande. Jag har bara kunnat göra dessa påpekanden. Men jag skulle i detta sammanhang vilja vädja till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, att herr statsrådet ville tillse, att, när uppgörelse träffas mellan Norrbottens läns hushållningssällskap och staten, denna fråga om att sällskapet skall få tillbaka det av sällskapet tillskjutna förvaltningsbidraget till egnahemsverksamheten blir upptagen till välvillig behandling.

I herr Carlströms yttrande instämde herr *Asplund* och herr *Hansson, Sven*.

Herr Bondeson: Herr talman! Jag hade hoppats att inte behöva begära ordet i denna debatt, när herr *Mannerskantz* i sitt första anförande icke berörde den punkt, som skulle kunna tarva ett bemötande från min sida. Nu har emellertid herr *Mannerskantz* kommit på andra tankar och menar, att den sats i utskottsutlåtandet på sidan 21 borde utgå, vari det heter: »Undantag har emellertid gjorts för Malmöhus läns hushållningssällskap såtillvida att detta sällskap på grund av särskilda förhållanden föreslagits skola i stället erhålla ett från 15,000 å 20,000 kronor till 50,000 kronor ökat förvaltningsbidrag för första halvåret 1940.»

Jag skall inte nämnvärt förlänga debatten, men jag måste i alla fall säga ifrån, att det skulle synas mig hårt, om inte ett undantag härvidlag gjordes för Malmöhus läns hushållningssällskap, vars egnahemsverksamhet tillkommit genom tvång, varom vittnats såväl i den kungl. propositionen som i egnahemsstyrelsens skrivelse och i utskottets utlåtande. Herr *Mannerskantz* yttrade, att Malmöhus läns hushållningssällskap skulle få tio gånger så mycket i bidrag som hushållningssällskapen i övriga län. Detta är icke riktigt. I utskottets utlåtande står just i den sats, som herr *Mannerskantz* vill ha bort, att detta sällskap »på grund av särskilda förhållanden» föreslagits skola i stället erhålla ett från 15,000 å 20,000 kronor till 50,000 kronor ökat förvaltningsbidrag för första halvåret 1940. Bidraget till detta hushållningssällskap är därför i realiteten ingalunda tio gånger så stort som vad som föreslagits till andra sällskap. Malmöhus läns hushållningssällskap har på alla sätt, vilket också framgår av propositionen, i den nödtvungna situationen sökt förbilliga egnahemsverksamheten, genom att ha gemensam personal och gemensamma lokaler med egnahemsnämnden. Det kan därför inte vara obilligt, att hushållningssällskapet får det ökade förvaltningsbidrag, som utskottet hemställer om. Egnahemsstyrelsen har, som statsrådet anförde, väl motiverat det berättigade i Malmöhus läns hushållningssällskaps krav, något som också för en stund sedan vitsordades av herr *Gabrielsson*.

Jag kan ju nämna, att Malmöhus läns hushållningssällskap redovisat sina förluster på egnahemsrörelsen i en skrivelse till egnahemsstyrelsen av oktober 1939, och denna redovisning slutar på ett belopp av 143,838 kronor 11 öre. I propositionen föreslogs därför, att sällskapet skulle erhålla ersättning genom ökning av sällskapets förvaltningsbidrag för egnahemslånegivningen under första halvåret 1940, så att detta i ett för allt komme att utgå med 50,000 kronor, vilket tillstyrkts av egnahemsstyrelsen och nu även av utskottet. Det bör bemärkas, att då staten krävt, att överskottet på de s. k. egnahemslånerisikfonderna skulle redovisas, så framgår härav, att staten ansett att denna verksamhet skulle bedrivas för dess räkning och att sålunda sällskapet icke vore berättigat att genom denna uppbära någon förtjänst. Härav borde följa, att då förluster uppstått, sällskapet icke skall bära dessa, utan att de böra täckas av staten.

De förluster, som uppstått på sällskapets i Malmöhus län rörelse, ha till stor

Anslag till egnahemsverksamheten m. m. (Forts.)

del förorsakats av transaktioner, vartill sällskapet tvungits genom stark påtryckning från statens egnahemsstyrelse — sällskapet kan med biskop Brask säga, att »härtill ha vi varit nödda och tvungna». De förluster, som uppstått på sällskapets rörelse i denna del, ha sålunda främst förorsakats av en viss påtryckning från statens egnahemsstyrelse, men sällskapet har dock varit angeläget om att sanera egnahemslänerörelsen inom länet, så att endast sådana egnahemsläntagare finge behålla fastigheten, som verkligen gjorde ansträngningar för att uppfylla sina förpliktelser och som av sällskapet ansåges vara i stånd att göra detta. Detta har visserligen föranlett, att engångsförlusterna blivit stora, men å andra sidan ha restantierna under senare år sjunkit till en ren obetydlighet. Hade en annan politik följts, hade säkerligen förlusten kunnat nedbringas, men i stället hade otvivelaktigt, då egnahemslänerörelsen skulle överlämnas, större restantier och sämre egnahemslänesäkerheter funnits.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Gabriellson: Herr talman! Man skulle givetvis ha kunnat vänta, att jag såsom representant för Norrbotten skulle ha instämt med herr Carlström. Tyvärr kan jag inte göra det. Jag har i egnahemsstyrelsen varit med om att försöka göra upp beräkningarna i vad det gäller Norrbottens läns hushållningssällskap och dess riskfond, men vi ha inte kunnat komma till någon riktig klarhet.

Motionärerna skriva i sin motion följande: »För egen del gör sällskapet icke anspråk på annan del av fonden än som erfordras för betalning av vissa utlägg, som sällskapet under årens lopp haft för egnahemslänerörelsen. Dessa utlägg, i huvudsak avseende bidrag till egnahemskonsulentens avlöning åren 1929/1939, uppgå till i runt tal 94,000 kronor.»

Har man emellertid handlat på detta sätt, måste jag säga att man får lov att göra det på egen risk. Om hushållningssällskapet på detta sätt avlönar en egnahemskonsulent och sedan samlar pengar på hög under andra punkter för att behålla dem vid en uppgörelse, när man skall avträda fonderna, kan staten icke åtaga sig att bära förlusten. Konsulenten skulle naturligtvis ha avlönats med de statsbidrag, som beviljats för egnahemsverksamheten. Då hade fonden säkerligen varit mindre. Överhuvud taget ha vi icke fått några bevis och några belägg för det berättigade i kravet, och sålunda kan inte egnahemsstyrelsen och icke heller utskottet vara med om att hushållningssällskapet skulle få tillbaka vad det på detta sätt lagt ut. Jag måste, även om jag erkänner att det i viss mån är synd om norrbottningarna, ställa mig på samma ståndpunkt som utskottet. Å andra sidan få de emellertid statsmedel för jordanskaffning och egnahemsverksamhet, och jag hoppas att vi hädanefter liksom hittills skola kunna gynna och hjälpa dem i detta avseende.

Under sådana förhållanden har jag ingen annan utväg än att yrka bifall till utskottets hemställan.

Med anledning av herr Bondesons anförande vill jag säga, att det inte är alldeles riktigt, att det skulle ha varit enbart genom påtryckning från egnahemsstyrelsen, som man i Malmöhus län genomförde detta arrangemang. Egnahemsstyrelsen ville emellertid inte, att några jobbare skulle få prångla ut jorden, utan den ville, att saken i stället skulle ordnas genom egnahemsrörelsen. Även i detta fall torde gälla, att det läge, vari Malmöhus läns hushållningssällskap råkat, till stor del varit självförfällt. I viss mån är det emellertid otvivelaktigt så, att hushållningssällskapet har fått påstötningar i denna sak.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Jag ber att få påpeka, att jag inte alls anfört någon oriktig uppgift beträffande ersättningarna till hushållningssäll-

Anslag till egnahemsverksamheten m. m. (Forts.)

skapen, som förlorat sina riskfonder. Jag jämförde bidraget till Malmöhus län med bidragen till Södermanlands, Kronobergs och Västernorrlands läns hushållningssällskap, vilka senare vardera få 5,000 kr. När Malmöhus län får 50,000 kr., så är detta jämnt tio gånger så mycket som 5,000 kr. Den matematiken tror jag inte någon kan bortresonera.

Sedan säger herr Bondeson, att Malmöhus län blivit tvingat att anordna den egnahemsverksamhet, som medfört denna förlust. Men det är Malmöhus län inte alls ensamt om, utan det ha ju de allra flesta län fått göra. Men tvånget innebär inte, att man behöver sköta denna verksamhet så, att det går över styr med pengarna.

Herr Bondeson: Herr talman! Jag nödgas bemöta den mycket enkla motivering, som herr Mannerskantz anförde, när han räknade med tio gånger fem tusen. Detta bara visar, att herr Mannerskantz inte har tänkt så på djupet. Det är nämligen till de utökade kostnaderna för att driva rörelsen som vi begära eller, om jag så vågar uttrycka mig, ha förhoppning om att få dessa pengar.

Till slut vill jag säga herr Mannerskantz, att från den stund Malmöhus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott fick hand om denna verksamhet tror jag inte man kan säga annat än att vi försökt sköta den på ett förnuftigt sätt. Det visar sig också nu, att vi väl sanerat hela egnahemsverksamheten i länet. Och jag skulle vilja fråga: var i hela Sveriges rike finnes det hushållningssällskap, som lagt upp denna verksamhet så bra, som vi ha gjort? Framtiden skall visa, att vi varit inne på den rätta linjen.

Herr Carlström: Herr talman! Om jag fattade herr Gabrielsson rätt, så innebär hans yttrande om Norrbottens läns hushållningssällskaps riskfond, att därest hushållningssällskapet använt andra medel till avlöande av konsulent för egnahemsläneverksamheten än de medel, som staten anvisat för ändamålet, så är detta sällskapets egen sak. Om sällskapet sålunda bidragit att öka riskfonden med sådana avlöningsmedel, som sällskapet skulle haft författningens enlig rätt att i stället ta av de statsmedel, som egentligen varit avsedda för ändamålet, så är detta enligt herr Gabrielssons mening sällskapets egen sak.

Jag anser, att detta är fullkomligt oriktigt resonerat. Det strider åtminstone emot vad jag anser vara riktigt och rätt. Och det är inte bara jag, som har den uppfattningen. Den omfattas av Norrbottens läns hushållningssällskap, och jag skulle tro, att hela befolkningen där uppe förenar sig med mig i denna uppfattning.

Her Mannerskantz: Det uttalande, som min ärade vän på Malmöhuslänsbänken nyss gjorde, föranleder mig till den reflexionen, att det skulle varit klokt, om Malmöhus läns hushållningssällskap hade tagit hand om denna sak tidigare. Herr Bondeson nämnde, att sedan sällskapet fick hand om verksamheten, har den skötts bra. Men det innebär ju, att det har gått vind för väg under tiden dessförinnan, och jag undrar, om det inte kunnat vara möjligt att påverka saken i tid.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att därunder yrkats dels att vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt skulle bifallas med godkännande av den därtill hörande motiveringen, dels ock, av herr Mannerskantz, att utskottets hemställan skulle bifallas med utelämnande ur motiveringen av näst sista meningen å sid. 21 i det tryckta utlåtandet.

Anslag till egnahemsverksamheten m. m. (Forts.)

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan med godkännande av den därtill hörande motiveringen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 33 punkten A XVI och godkänner den därtill hörande motiveringen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Mannerskantz* under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Under punkten XVII i propositionen nr 130 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att medgiva, att byrådirektören hos egnahemsstyrelsen Olof Agerberg finge, därest han erhöle befattning såsom egnahemsdirektör, i denna befattning tillgodonjuta avlöning enligt löneklass 29 å löneplan A i civila avlöningsreglementet.

I de likalydande motionerna I: 165 av herr *Andersson, Elof*, och II: 243 av herr *Hedlund* i Häste hade hemställts, att riksdagen måtte uttala sig för att Agerberg, därest han erhöle befattning som egnahemsdirektör, måtte få bibehålla sin nuvarande lönegradsplacering.

Utskottet hade i denna fråga yttrat:

»Med hänsyn till de särskilda omständigheterna i fråga om byrådirektören Agerbergs ställning i egnahemsstyrelsen har departementschefen biträtt styrelsens förslag, att Agerberg bör beredas möjlighet att kunna erhålla befattning såsom egnahemsdirektör med bibehållande av sin placering i 29:e löneklassen. I motionerna I: 165 och II: 243, likalydande, har föreslagits, att Agerberg i berörda fall bör få bibehålla även sin nuvarande lönegradsplacering i A 26. Enär utskottet ansett det möta principiella betänkligheter att öppna möjlighet för en tjänsteman att erhålla lägre befattning utan att behöva underkasta sig därmed förenad sämre löneställning, har utskottet ej kunnat tillstyrka sådant förslag, icke ens i den modifierade form som departementschefen ifrågasatt.»

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Gabrielsson, Hedlund* i Häste, *Gustafson* i Vimmerby och *Andersson* i Tungelsta ansett, att utskottet bort biträda Kungl. Maj:ts förslag, att byrådirektören Olof Agerberg skulle, därest han erhöle befattning såsom egnahemsdirektör, i denna befattning tillgodonjuta avlöning enligt löneklass 29 å löneplan A i civila avlöningsreglementet.

Anslag till egnahemsverksamheten m. m. (Forts.)
Härom anförde nu

Herr Gabrielsson: Herr talman! Med hänvisning till den motivering, som jag anförde under principdebatten, angående byrådirektören Agerbergs löneställning hemställer jag, att riksdagen måtte bifalla punkten XVII i Kungl. Maj:ts hemställan (sid. 4 i utskottsutlåtandet), och att i anslutning därtill utskottets motivering på sid. 17 får följande ändrade lydelse: »Med hänsyn till — — — A 26. Utskottet tillstyrker departementschefens förslag.

Inrättandet av — — —».

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att därunder endast yrkats, av herr *Gabrielsson*, att kammaren skulle bifalla Kungl. Maj:ts i proposition nr 130 under punkt XVII gjorda framställning och i samband därmed vidtagna den ändring i utskottets motivering, att sista meningen i det stycke, som å sid. 17 i det tryckta utlåtandet började med orden »Med hänsyn till» och slutade med »departementschefen ifrågasatt», avfattades sålunda: »Utskottet tillstyrker departementschefens förslag».

Sedermera gjordes propositioner, först därpå att kammaren skulle, i enlighet med vad utskottet förordat, avslå Kungl. Maj:ts berörda framställning samt vidare enligt herr Gabrielssons yrkande; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna A XVII och B.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om vidtagande av skyndsamma åtgärder i syfte att underlätta för vanföra personer att vinna arbetsanställning, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion om utredning rörande de praktiska åtgärder, som äro ägnade att i framtiden tillgodogöra samhället och det produktiva livet de partiellt arbetsföras arbetskraft, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Föredrogos och bordlades på begäran Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 214, 218 och 219.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Lindblom* för tiden den 26 i denna månad—den 6 nästkommande maj.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om ändring av 66 § 2 mom. civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8) m. m.;

nr 114, i anledning av väckta motioner om åtgärder till förhindrande av att statsanställdas befordringsutsikter eller lönetursberäkning ogynnsamt påverkas av militärtjänstgöring m. m.;

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för utbildning av viss ersättningspersonal;

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte av viss statens anstalt för sinnesslöa flickor tillhörig mark;

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till folkskoleväsendet m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 118, i anledning av väckt motion om vikariatsersättning till pensionerade före detta folk- och småskollärare;

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående rätt för professorn S. B. Liljegren att för erhållande av ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till värme- och ventilationsanläggningar i operabyggnaden m. m.; och

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag till stat för luftfartsfonden m. m.; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överenskommelse med lotsverkets enskilda pensionskassa om övertagande av viss del av kassans rörelse, m. m.; och

nr 28, i anledning av väckt motion om pension åt förre fanjunkaren i arméns reserv Claes Albin Mannbys änka Frida Mannby.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.22 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.